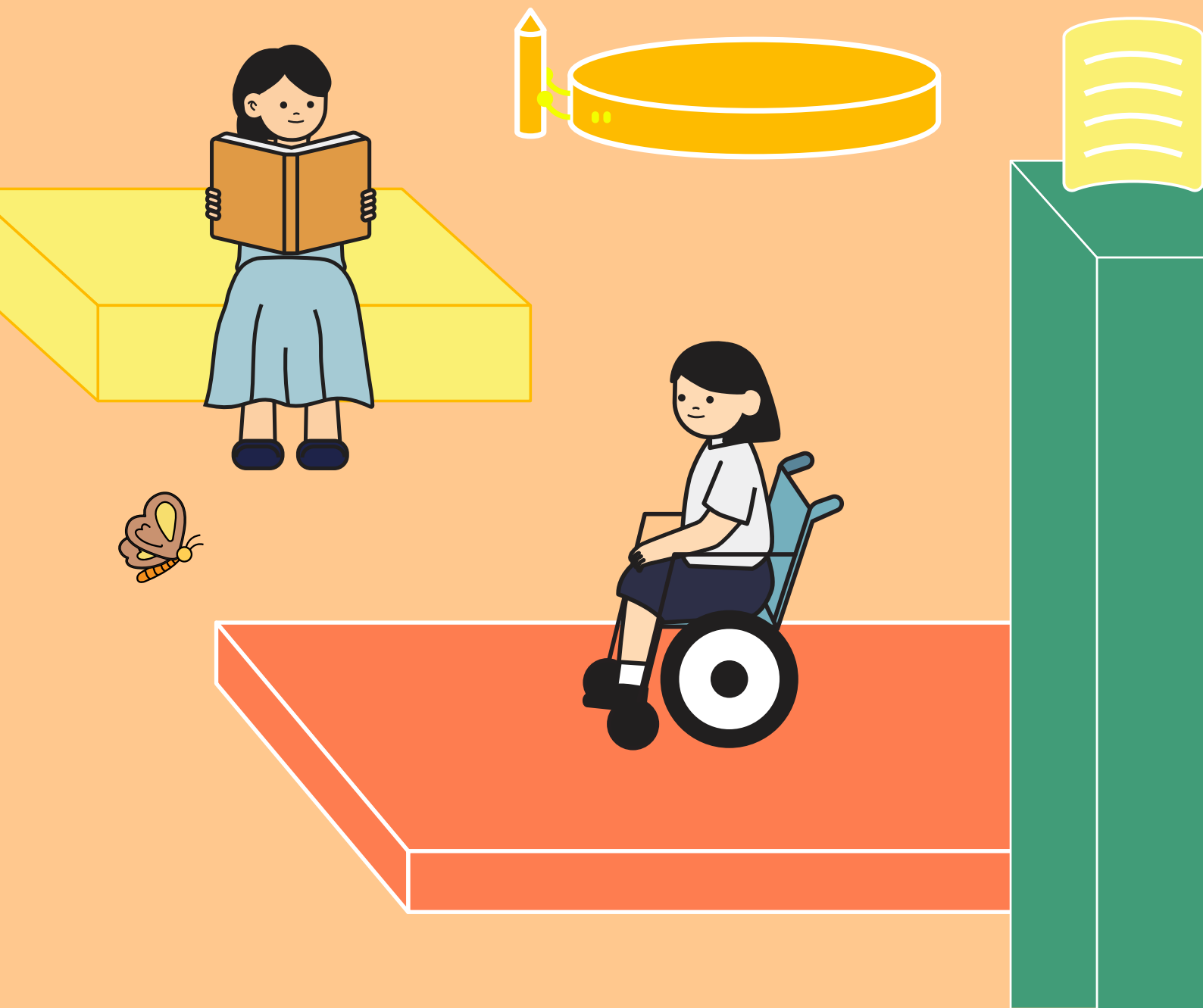

หลักประกัน การสร้างโอกาส ทางการศึกษา

Education For All: หลักประกันโอกาสและ การศึกษาเพื่อเด็กทุกคน

สิ่งที่ กสศ. ยึดมั่นมาตลอดและกำหนดเป็นพันธกิจขององค์กร คือ ‘เด็กทุกคนต้องได้เรียน’ อันเป็นเจตนารมณ์ที่ผู้นำด้านการศึกษาทั่วโลกพร้อมกันประกาศเป็นครั้งแรกในประเทศไทยภายใต้ ‘ปฏิญญาจอมเทียน’ ในปี 2533 ว่าประเทศสมาชิกองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) กว่า 200 ประเทศทั่วโลกจะร่วมกันดำเนินการตามยุทธศาสตร์ “การศึกษาเพื่อปวงชน” (Education for All) รวมถึงประเทศไทย ที่ให้ความสำคัญกับ ‘ความเสมอภาคทางการศึกษา’ หรือ การสร้างโอกาสในการเข้าถึงการศึกษา และประเด็นการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาได้เช่นกัน

จากข้อเท็จจริงที่ว่า เด็กแต่ละคนนั้นย่อมมีความแตกต่างกัน อย่างในประเทศไทยเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน ก็ยากที่จะเข้าถึงการศึกษาได้ เด็กกลุ่มนี้สมควรได้รับความช่วยเหลือเพื่อให้ได้มีโอกาสเทียบเท่ากับเด็กกลุ่มอื่น ทั้งนี้ ความเสมอภาคทางการศึกษา ไม่ได้หมายถึงเด็กทุกคนต้องได้รับการศึกษาเท่ากันหมด แต่เป้าหมายที่สำคัญคือ ทำอย่างไรให้เด็กทุกคนได้รับโอกาสเพียงพอที่จะสามารถเข้าถึงการศึกษาที่เหมาะสมและได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพของตนเอง

กสศ. ได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ที่สำคัญ 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเป้าหมายเด็กเยาวชน และประชากรที่ขาดโอกาสทางการศึกษา 4 กลุ่มย่อย¹ ตั้งแต่ปฐมวัยจนถึงประชากรวัยแรงงานที่ยากจนและขาดโอกาสทางการศึกษา และอีก 1 กลุ่มเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ที่สำคัญคือ ครู/บุคลากรทางการศึกษาที่มีบทบาทในการลดความเหลื่อมล้ำในสถานศึกษาทุกรูปแบบให้กลุ่มเป้าหมายแรก

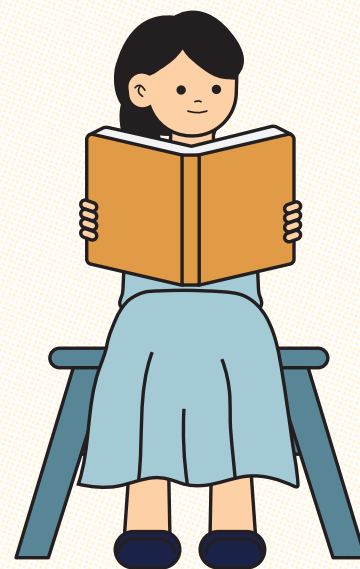
- 1) นักเรียนยากจนและยากจนพิเศษก่อนวัยเรียนและที่อยู่ในระบบการศึกษา** นับตั้งแต่การศึกษา ก่อนวัยเรียน (3-5 ปี) จนถึงการศึกษาภาคบังคับ (อายุประมาณ 15 ปี) จัดเป็นกลุ่มที่เห็นชัดที่สุดกสศ. มีฐานข้อมูลนักเรียนยากจนพิเศษจำนวนรวมประมาณ 1 ล้านคน โจทย์สำคัญของการดำเนินงานคือ การพัฒนาคุณภาพการศึกษา และการป้องกันไม่ให้หลุดจากระบบการศึกษา
- 2) เด็กยากจนที่หลุดออกจากระบบการศึกษาหรืออยู่นอกระบบการศึกษา** กลุ่มอายุต่ำกว่า 15 ปี ที่ยังอยู่ในวัยเรียนระดับการศึกษาภาคบังคับ จะพบว่า เด็กที่หลุดออกนอกระบบการศึกษาในวัยการศึกษาภาคบังคับ (6-14 ปี หรือชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3) มีจำนวนถึง 3.94 แสนคน² และเป็นกลุ่มที่น่ากลับคืนสู่ระบบการศึกษาได้ยากที่สุด

¹ กลุ่มเป้าหมายการดำเนินงานสอดคล้องตามวัตถุประสงค์การจัดตั้งกองทุน ในมาตรา 5 (1-7)

² ข้อมูลจากการเชื่อมโยงข้อมูลรายบุคคลภายใต้โครงการ Thailand Zero Dropout ณ ปีการศึกษา 2566

- 3) **นักเรียน นักศึกษายากจนและยากจนพิเศษ (15-24 ปี)** ที่อยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สายสามัญและสายอาชีพ และจะอยู่ในระบบการศึกษาอีกเพียง 1-3 ปี จากนั้นจะก้าวเข้าสู่ตลาดแรงงาน ส่วนใหญ่จะกลายเป็นแรงงานที่ขาดทักษะ ประกอบอาชีพที่ได้รับค่าตอบแทนน้อย อาจจะมีอีกจำนวนไม่มากที่มีโอกาสศึกษาต่อระดับสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย
- 4) **เยาวชนกึ่งยุติการศึกษา (15-24 ปี)** และประชากรวัยแรงงาน ส่วนใหญ่จบเพียงการศึกษาภาคบังคับหรือต่ำกว่า เยาวชนกลุ่มนี้เส้นทางในอนาคตคือ แรงงานที่ขาดทักษะ ประกอบอาชีพที่ได้รับค่าตอบแทนน้อย ขาดสวัสดิการ มีแนวโน้มที่จะตกอยู่ในวงจรความยากจนข้ามรุ่น ปัจจุบันตลาดแรงงานไทยมีแรงงานนอกระบบจำนวนมาก อันเป็นสาเหตุสำคัญที่ดึงรั้งขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ
- 5) **ครู/บุคลากรทางการศึกษา** ซึ่งหากเจาะกลุ่มครูที่จัดการเรียนรู้ให้เด็กและเยาวชนด้วยโอกาสส่วนใหญ่จะประจำการอยู่ในโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็กในชนบท การพัฒนาครูกลุ่มดังกล่าวย่อมส่งผลถึงคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนและสถานศึกษาส่งผลถึงเด็กและเยาวชนสี่กลุ่มข้างต้นอีกด้วย

ตลอด 5 ปีที่ผ่านมา กสศ. ได้ดำเนินงานด้วยกลยุทธ์การเห็นยวนำให้เกิดการประสานพลังเพื่อกำหนดเป้าหมายและพัฒนานโยบายสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและสร้างโอกาสทางการศึกษา โดยมุ่งเป้ากลุ่มเด็กและเยาวชนที่ขาดโอกาสมากที่สุด โดยการทำหน้าที่เป็น “ตัวเร่ง” (catalyst) ให้เกิดการลดความเหลื่อมล้ำและส่งเสริมโอกาสทางการศึกษา ด้วยการกระตุ้น ชี้เป้าหมาย และเอื้ออำนวย ให้หน่วยงานทุกภาคส่วนที่มีภารกิจด้านการศึกษาร่วมในกระบวนการผลักดันเชิงนโยบายเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาในทุกขั้นตอน โดยสอดคล้องกับบทบาทและศักยภาพของแต่ละฝ่าย เพื่อให้บรรลุเป้าหมายใน “การสร้างหลักประกันโอกาสทางการศึกษาเพื่อเด็กทุกคน” ได้อย่างยั่งยืน

³ พรบ.กสศ.มาตรา 3 ให้หมายความว่า ผู้ทำหน้าที่สอนในทุกระดับ (มิใช่จำกัดเพียงผู้มีตำแหน่งราชการหรือต้องมีใบประกอบวิชาชีพครู)

01

สถานการณ์และข้อมูลที่สำคัญ
ที่ส่งผลกระทบต่อ
ความเหลื่อมล้ำ
ทางการศึกษา ปี 2566

โจทย์สำคัญของประเทศไทย ตามกรอบการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านการศึกษา (SDG4) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ.2566-2570) คือ การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา การเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงโอกาสทางการเรียนรู้ตามศักยภาพ และการพัฒนาศักยภาพของทุนมนุษย์ของประเทศอย่างยั่งยืน ซึ่งจากการประเมินขององค์การเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) พบว่า หากประเทศไทยสามารถยุติปัญหาเด็กเยาวชนนอกระบบการศึกษาได้ (Zero Dropout) จะส่งผลให้เศรษฐกิจไทยในระยะยาวเติบโตเพิ่มขึ้นเกือบร้อยละ 3 อันเกิดจากการที่เด็กเยาวชนไทยมีรายได้ตลอดช่วงชีวิตเพิ่มสูงขึ้นจากการมีการศึกษาและทักษะที่สูงขึ้นนั่นเอง

ทั้งนี้ ปัญหาสำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลให้เด็กเยาวชนหลุดออกจากระบบการศึกษาหรือไม่ได้รับการพัฒนาตามศักยภาพที่เหมาะสมคือ ความขัดสนยากจน โดยข้อมูลจากระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า ปี 2565 ชี้ให้เห็นว่า

ทางเศรษฐกิจที่ตกต่ำต่อเนื่องยาวนาน และส่งผลให้โอกาสในการหลุดพ้นจากกับดักความยากจนยากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ผลของการแพร่ระบาดของโควิด-19 ยังส่งผลถึงภาวะการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนไทยอีกด้วย ถึงแม้ว่าปีการศึกษา 2566 การเปิดภาคเรียนจะเป็นไปตามปกติแล้วก็ตาม แต่การฟื้นตัวยังอยู่ในสภาพค่อยเป็นค่อยไปและไม่ทั่วถึง เนื่องจากครัวเรือนในกลุ่มยากจนพิเศษได้รับผลกระทบทั้งจากทางตรง ปลายทางอ้อมจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่รุนแรงกว่า อาทิ ภาวะการจ้างงาน ภาวะภัยแล้งที่ส่งผลกระทบต่อรายได้ภาคการเกษตร ภาวะเงินเฟ้อที่เพิ่มภาระค่าใช้จ่าย และอัตราดอกเบี้ยขาขึ้นที่เพิ่มหนี้ครัวเรือน ด้วยเหตุนี้ สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา จึงยังคงปรากฏในหลายมิติ โดยแบ่งตามช่วงชั้นการศึกษา ได้แก่

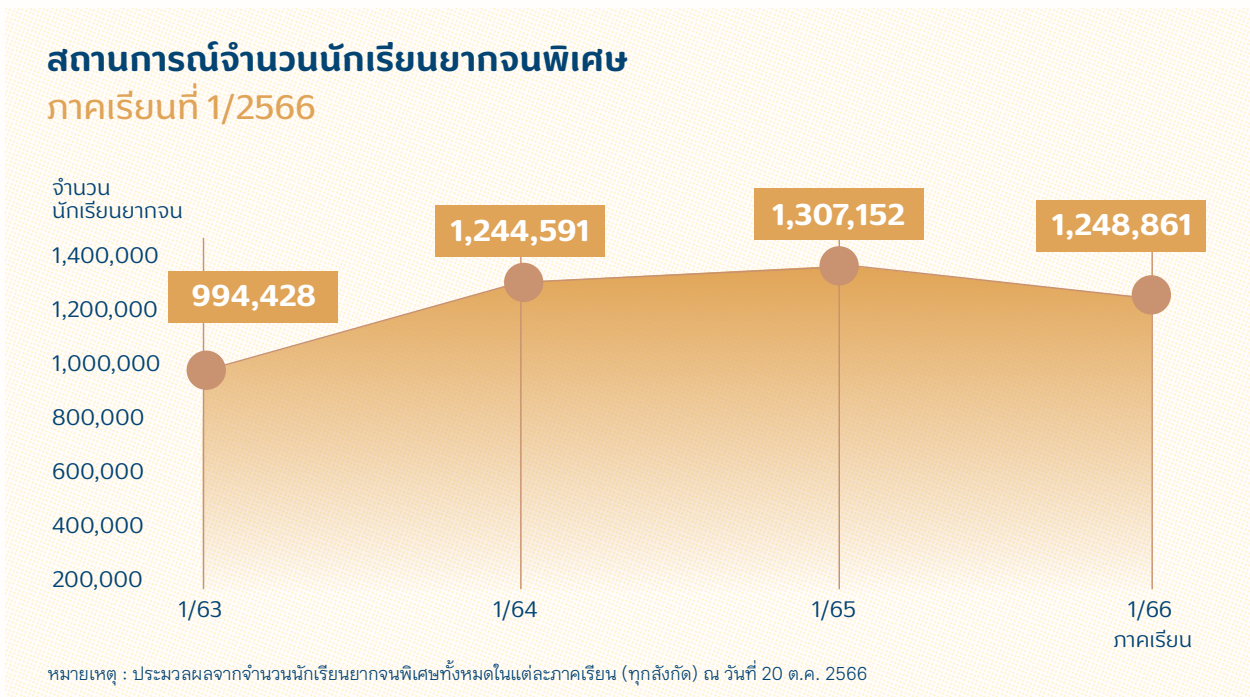
ครัวเรือนที่มีแนวโน้มจะตกอยู่ในความยากจนข้ามรุ่น⁴ มีจำนวนประมาณ 597,248 ครัวเรือน หรือประมาณร้อยละ 15 ของครัวเรือนที่มีเด็กและเยาวชนเป็นสมาชิก

นอกจากนี้ผลของการแพร่ระบาดของโควิด-19 ยังส่งผลให้จำนวนของครัวเรือนยากจนข้ามรุ่นยังมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น โดยคาดว่าจะนำไปสู่การเจริญเติบโต

⁴ ครัวเรือนที่มีแนวโน้มกลายเป็นครัวเรือนยากจนข้ามรุ่น คือ ครัวเรือนที่มีเด็กและเยาวชนอายุ 0-18 ปี ซึ่งมีโอกาสที่จะส่งต่อความยากจนและความขัดสนไปยังรุ่นลูกหลาน ประเมินจากความขัดสนด้านรายได้หรือ มิติอื่นๆ ที่มีรายได้ โดยมีความขัดสนอย่างน้อยอย่างใดอย่างหนึ่งจาก 4 มิติ ดังต่อไปนี้ มิติด้านสุขภาพ มิติด้านสภาพแวดล้อม มิติด้านการศึกษา และมิติด้านความมั่นคงทางการเงิน โดย ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ครัวเรือนยากจนข้ามรุ่นมาจากระบบข้อมูลขนาดใหญ่สำหรับการพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิต

7.7 เด็กปฐมวัยและวัยเรียนช่วงชั้น การศึกษาภาคบังคับ

ในภาคเรียนที่ 1/2566 นักเรียนในครัวเรือนยากจนที่สุดร้อยละ 15 ของประเทศ หรือนักเรียนยากจนพิเศษ ซึ่งผ่านการคัดกรองโดยวิธีการวัดรายได้ทางอ้อม (Proxy Means Test : PMT)⁵ ในระดับชั้นอนุบาลถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีจำนวน 1,248,861 คน ลดลงเล็กน้อยจากภาคเรียนเดียวกันของปีที่ผ่านมา ทว่ายังคงสูงกว่าภาคเรียนที่ 1/2563 ซึ่งมีจำนวน 994,428 ถึงร้อยละ 25 ตามแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 สถานการณ์นักเรียนยากจนพิเศษในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 - 2566

ภาพรวมจำนวนนักเรียนยากจนพิเศษที่ยังคงมากกว่าช่วงเริ่มต้นของการแพร่ระบาดของโควิด-19 ในประเทศไทย เป็นไปตามข้อมูลรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนยากจนพิเศษที่ลดลงต่อเนื่องตามแผนภาพที่ 2 จาก 1,077 บาท ในปี 2563 เหลือเพียง 1,039 บาท ในปี 2566 หรือ 34 บาทต่อวัน ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ความยากจนนานาชาติที่ธนาคารโลกได้ประเมินไว้ (80 บาทต่อวัน) ซึ่งนักเรียนกลุ่มนี้มีความเสี่ยงสูงที่จะหลุดออกจากระบบการศึกษาก่อนจบการศึกษาภาคบังคับหรือมัธยมศึกษาปีที่ 3

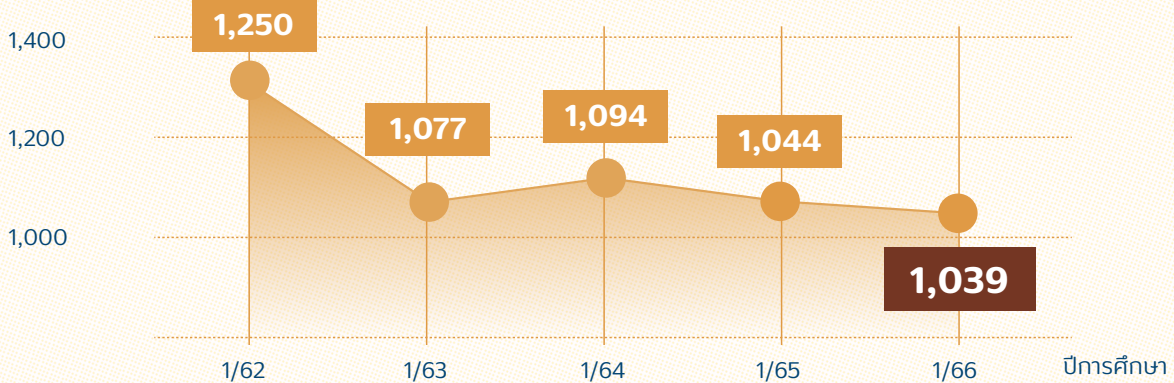
⁵ การวัดรายได้ทางอ้อม (Proxy Means Test : PMT) เป็นวิธีการทางสถิติเพื่อใช้ในการคัดกรองนักเรียนยากจน ด้วยการประมวลผลเป็นค่าคะแนนความยากจนของนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนนักเรียนยากจนจะไม่เกิน 3,000 บาทต่อคนต่อเดือน และมีข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อบ่งบอกระดับรายได้หรือความยากจนรวม 8 ด้าน ประกอบด้วย (1) ภาวะพึ่งพิงในครัวเรือน (2) การอยู่อาศัย (3) ลักษณะที่อยู่อาศัย (4) ที่ดินทำการเกษตร (5) แหล่งน้ำดื่ม (6) แหล่งไฟฟ้า (7) ยานพาหนะในครัวเรือน และ (8) ของใช้ในครัวเรือน โดยค่าคะแนนความยากจนจะแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ยากจนน้อย ยากจน และยากจนพิเศษ

รายได้เฉลี่ยครัวเรือน

ของนักเรียนยากจนพิเศษ ภาคเรียนที่ 1/2566

รายได้ เฉลี่ยครัวเรือน

หมายเหตุ : 1. รายได้เฉลี่ยครัวเรือนนักเรียนยากจนพิเศษที่สมัครคัดกรองใหม่รายภาคเรียน (สังกัด สพฐ.)
2. *รายได้เฉลี่ยครัวเรือนคำนวณตามอัตราเงินเฟ้อ 4%

ลดลง 0.48%

แผนภาพที่ 2 รายได้เฉลี่ยครัวเรือนของนักเรียนยากจนพิเศษ ภาคเรียนที่ 1/2566

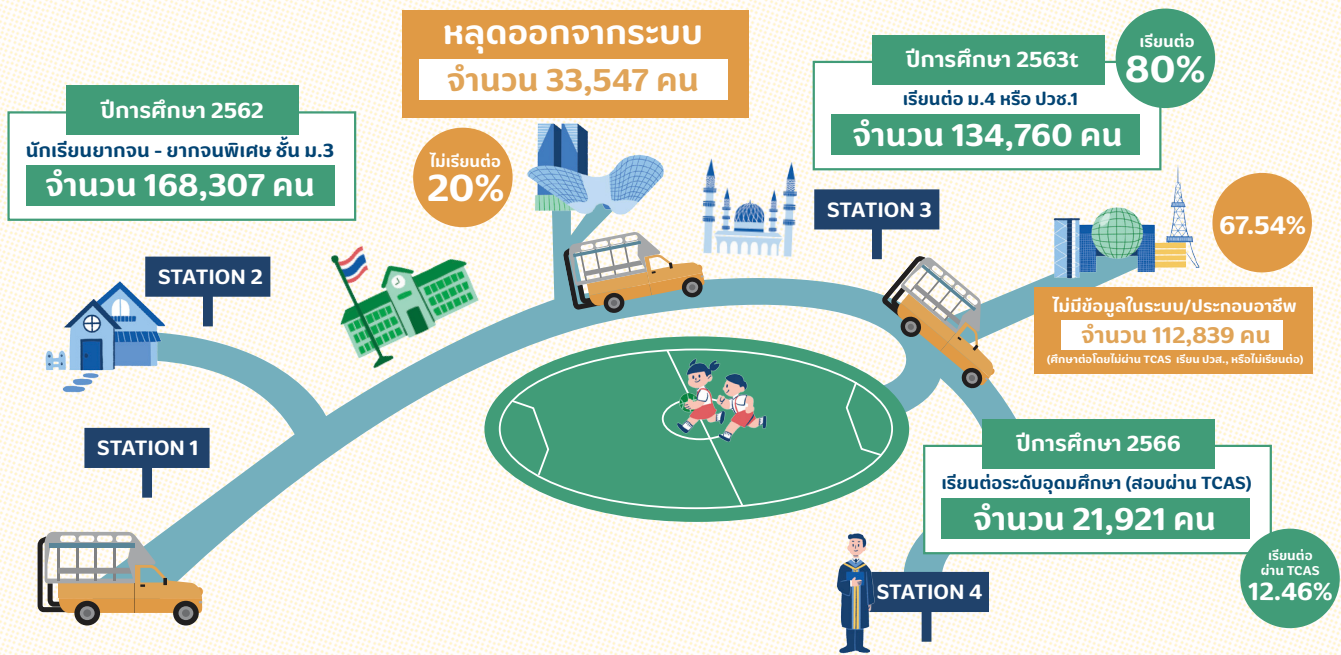
1.2 นักเรียนกลุ่มช่วงชั้นรอยต่อ ช่วงวิกฤติที่เด็กยากจน หลุดออกนอกระบบการศึกษา

ในปีการศึกษา 2566 สถานการณ์การหลุดออกนอกระบบการศึกษาของนักเรียนยากจนและยากจนพิเศษยังอยู่ในภาวะที่ต้องเฝ้าระวัง โดยเฉพาะช่วงรอยต่อระหว่างชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นกับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) เนื่องจากเป็นช่วงที่นักเรียนหลายคนต้องสมัครและสอบเพื่อเรียนต่อในสถานศึกษาแห่งใหม่ ซึ่งทางเลือกของสถานศึกษากระจุกตัวในเมืองหรือจังหวัดที่มีค่าครองชีพสูง นักเรียนยากจนและยากจนพิเศษส่วนใหญ่ที่ต้องการเรียนต่อจึงต้องย้ายออกจากภูมิลำเนาหรือมีค่าใช้จ่ายในการเดินทางเพื่อเข้าเรียนมากขึ้น

จากการติดตามเส้นทางการศึกษาของนักเรียนยากจนและยากจนพิเศษหลังจากสำเร็จการศึกษา

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในปีการศึกษา 2562 ตามแผนภาพที่ 2.3 พบว่า ร้อยละ 20 ของนักเรียนกลุ่มดังกล่าวตัดสินใจไม่ศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 หรือ ปวช. และอีกร้อยละ 68 ไม่ได้เรียนต่อจนถึงระดับอุดมศึกษาหรือเทียบเท่า มีเพียงร้อยละ 12 เท่านั้นที่ได้เข้าเรียนต่อในระดับอุดมศึกษาในปีการศึกษา 2566 ซึ่งถือเป็นอัตราการเรียนถึงระดับอุดมศึกษาที่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของนักเรียนทั้งประเทศถึง 3 เท่า และต่ำกว่าอัตราการเรียนต่อของนักเรียนร่ำรวยสุด ร้อยละ 10 ของประเทศ ถึง 5 เท่า⁶ นี่คือนิ่งหลักฐานเชิงประจักษ์ที่สะท้อนความเหลื่อมล้ำทางโอกาสการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นที่เกิดขึ้นระหว่างเด็กต่างเศรษฐฐานะ

⁶ เด็กที่ร่ำรวยที่สุดร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด มีโอกาสเข้าเรียนปริญญาตรี ถึงร้อยละ 64, อ้างอิงจากข้อมูลอัตราการเข้าเรียนสุทธิ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปี 2564, รายงานสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ปี 2566 “ทุนมนุษย์ เพื่อยุติความเหลื่อมล้ำ”, กสศ.

แผนภาพที่ 3 เส้นทางการศึกษาในช่วงปีการศึกษา 2562-2566 ของนักเรียนยากจนและนักเรียนยากจนพิเศษที่สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในปีการศึกษา 2562

“ทุนทรัพย์” ยังเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้นักเรียนจากครัวเรือนยากจน⁷ ตัดสินใจไม่ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น โดยเกิดจากหลายปัจจัยประกอบกันดังนี้

1) หนี้ครัวเรือนเรื้อรัง ส่วนใหญ่ครัวเรือนยากจนและยากจนพิเศษ จะเป็นหนี้เพื่อการอุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวันและทำการเกษตร อันเป็นค่าใช้จ่ายพื้นฐานเพราะครัวเรือนเผชิญกับรายจ่ายที่สูงขึ้น ตามค่าครองชีพหรือระดับเงินเฟ้อที่อยู่ในระดับสูงตลอดปี 2566 ขณะที่รายได้ครัวเรือนคงที่หรือมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ความสามารถของครัวเรือนในการสนับสนุนค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาจึงมีจำกัด

และพบว่าครัวเรือนยากจนต้องเผชิญกับต้นทุนด้านการศึกษาที่สูงขึ้น และสูงกว่าภาระของครอบครัวที่มีเศรษฐกิจฐานะร่ำรวยถึง 4 เท่า⁸

2) การเข้าถึงแหล่งทุนเพื่อการศึกษาที่มีข้อจำกัด เมื่อครัวเรือนยากจนมีทุนทรัพย์ไม่เพียงพอต่อการส่งเสริมการศึกษาของบุตรหลาน แหล่งทุนการศึกษาและแหล่งเงินกู้เพื่อการศึกษาจึงเป็นทางเลือกของนักเรียนยากจนและยากจนพิเศษ

⁷ จำนวนนักเรียนทุนเสมอภาคที่ยืนยันสิทธิ์ศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาผ่านระบบ TCAS 2566, บทสัมภาษณ์โดย กสศ., 2566

⁸ ค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาต่อรายได้ของครัวเรือนยากจนและครัวเรือนร่ำรวยอยู่ที่ร้อยละ 22 และร้อยละ 6 ตามลำดับ, ระบบบัญชีรายจ่ายด้านการศึกษาแห่งชาติ 2551-2559, กสศ.

แต่หลายคนไม่ทราบแหล่งทุนซึ่งส่วนหนึ่งเป็นเพราะขาดความรู้และระบบแนะแนวในสถานศึกษา การเข้าไม่ถึงข้อมูลแหล่งทุนเนื่องจากขาดแคลนอุปกรณ์สื่อสารและอินเทอร์เน็ตที่เอื้ออำนวย ทุนการศึกษาที่จำกัดทั้งจำนวนและสาขาเรียน รวมถึงเงื่อนไขการจ่ายทุนการศึกษาหรือเงินกู้ที่ใช้เวลานานจนไม่ทันกับค่าใช้จ่ายประจำวันที่เกิดขึ้น ตลอดจนการไม่ยอมยกอ้อมให้เพิ่มให้กับครอบครัว มีเพียงร้อยละ 5.14 ของนักเรียนยากจนพิเศษที่ต้องการศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและ ปวช. ในจังหวัดน่าน⁹ ตัดสินใจกู้ยืมเงินจากกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.)

- 3) ค่าครองชีพที่สูง แม้ว่านักเรียนจะสามารถสมัครและสอบเพื่อศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นได้แล้ว แต่ความท้าทายที่ตามมาคือการเข้าเรียนอย่างต่อเนื่องและคงอยู่ในระบบจนจบการศึกษา ซึ่งตัวแปรที่สำคัญ คือ ค่าครองชีพ ได้แก่ ค่าอาหารและค่าเดินทางที่ล้วนแล้วแต่ปรับเพิ่มมากกว่าร้อยละ 3 ต่อปี¹⁰

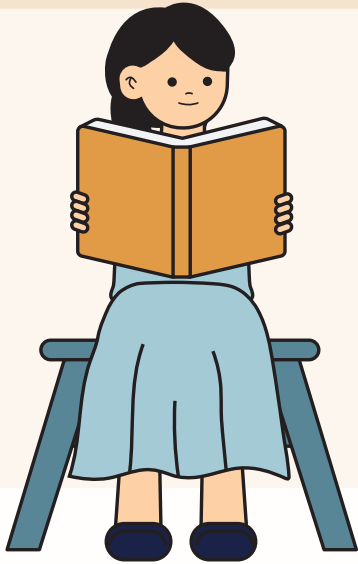
- 4) ค่าสมัครสอบและค่ารักษาสิทธิ ต้นทุนที่เกินกว่ากำลังทรัพย์ของครัวเรือน นอกจากการเตรียมตัวและความรู้แล้ว นักเรียนยังต้องเตรียมความพร้อมด้านทุนทรัพย์ให้เพียงพอต่อค่าสอบรายวิชา (ประมาณ 600 - 1,000 บาท) และค่าสมัครสอบ (100 - 1,000 บาทต่อรอบ) และหากสอบผ่าน นักเรียนบางรายอาจต้องจ่ายค่าเทอม (ประมาณ 10,000-20,000 บาท) ทันทีเพื่อรักษาสิทธิ รวมถึงค่าใช้จ่ายแฝงอื่น ๆ ที่นักเรียนอาจต้องจ่ายในคราวเดียว เช่น ค่าหอพัก ค่าเครื่องแบบ ค่าอุปกรณ์การเรียน และค่ากิจกรรม โดยรวมคิดเป็นกว่า 12 เท่าของรายได้เฉลี่ยครัวเรือนของนักเรียนยากจนพิเศษ

⁹ พื้นที่นำร่องครอบคลุม 7 จังหวัด ได้แก่ กาญจนบุรี เชียงราย ตาก แม่ฮ่องสอน ศรีสะเกษ นครศรีธรรมราช และนราธิวาส, รายงานสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ปี 2566 “ทุนมนุษย์ เพื่อยุติความเหลื่อมล้ำ”, กสศ.

¹⁰ ดัชนีราคาผู้บริโภคเฉลี่ย 9 เดือน (มกราคม-กันยายน) ปี 2566 เทียบกับช่วงเดียวกันของปีก่อนหน้า (AOA): หมวดอาหารบริโภคในบ้านสูงขึ้นร้อยละ 3.95, หมวดอาหารบริโภคนอกบ้านสูงขึ้นร้อยละ 3.42, หมวดเครื่องดื่มไม่มีแอลกอฮอล์สูงขึ้นร้อยละ 4.22 และหมวดค่าโดยสารสาธารณะสูงขึ้นร้อยละ 4.54, ข้อมูลเดือนกันยายน 2566, สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า, กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์.

1.3 เด็กและเยาวชนในช่วงชั้น การศึกษาสูงกว่าภาคบังคับ

กลุ่มเด็กและเยาวชน (อายุ 15-24 ปี) ที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้วยโอกาสเป็นกลุ่มที่ประสบปัญหาการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นไปกว่าภาคบังคับ ซึ่งจากงานวิจัย¹¹ พบว่า

การศึกษาในระดับ ปวส. หรือเทียบเท่า เป็นระดับการศึกษาขั้นต่ำที่จะยกระดับคุณมนุษย์ได้

เนื่องจากเป็นระดับการศึกษาที่ช่วยเพิ่มศักยภาพและรายได้เฉลี่ยเมื่อเข้าสู่ตลาดแรงงาน

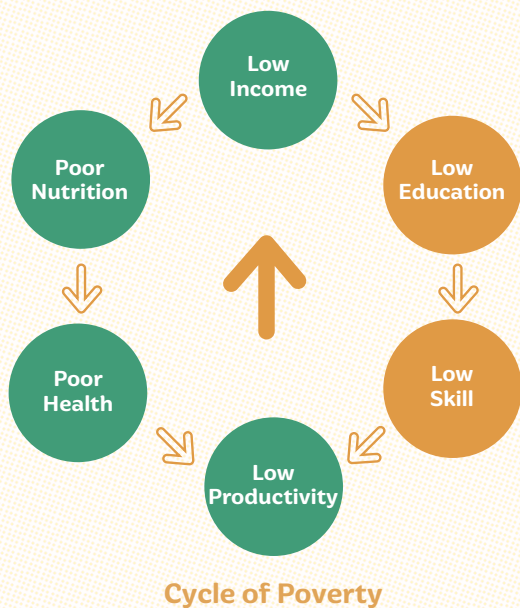
ฉะนั้น หากจะใช้การศึกษาเพื่อเป็นกลไกในการยกระดับคุณภาพชีวิตของเยาวชนกลุ่มเปราะบางหรือยากจน จำเป็นต้องสนับสนุนให้สามารถสำเร็จการศึกษาได้อย่างน้อยในระดับ ปวส. หรือสูงกว่า ซึ่งในระยะยาวจะช่วยนำไปสู่การก้าวผ่านความยากจนข้ามรุ่น จนสามารถเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศได้

ผลจากการวิจัยยังพบอีกว่า การลงทุนส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้วยโอกาสได้ศึกษาต่อจนจบประกาศนียบัตรชั้นสูง เป็นการสร้างกำลังคนสายอาชีพที่มีคุณภาพและจะ

ช่วยขับเคลื่อนภาคเศรษฐกิจและสังคมของไทยในอนาคต การลงทุนดังกล่าวจะสามารถสร้างมูลค่าปัจจุบันสุทธิ ประมาณ 1 หมื่นล้านบาท เมื่อนักศึกษาเข้าสู่ตลาดแรงงาน เข้าทำงานหลังจบการศึกษาจนถึงเกษียณอายุ 60 ปี หรืออัตราผลตอบแทนการลงทุนอยู่ที่ร้อยละ 10 อีกทั้งยังให้ผลตอบแทนต่อสถานประกอบการ สังคม และด้านสาธารณสุข นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์คะแนน PISA ยังพบว่า นักเรียนที่มีศักยภาพสูงของไทยมีประมาณ ร้อยละ 3 แต่หากขจัดอุปสรรคด้านทุนการศึกษาได้ จะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 18

¹¹ โครงการพัฒนาเครื่องมือเพื่อประเมินความพร้อมของเด็กและเยาวชนในการเข้าสู่ตลาดแรงงาน, กสศ. และคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

การแก้ไขปัญหาคความยากจนข้ามชั่วคน

การเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงการศึกษา และการเสริมทักษะที่จำเป็นและเป็นที่ต้องการในอนาคตทำให้เกิดกำลังคนที่มีทักษะขั้นสูง

การได้รับการสนับสนุนด้านการศึกษาและทักษะสามารถทำให้เด็กและเยาวชนยากจนและด้อยโอกาสได้รับค่าตอบแทนที่สูงขึ้น สามารถเลื่อนยกระดับทางสังคม (Social Mobility) ในรุ่นของตน

การยกระดับทางสังคมส่งผลไปถึงการกำจัดความยากจนข้ามชั่วคน (Intergenerational Poverty)

ที่มา: OHAN, MASNIARITTA. HOW EDUCATION BREAKS THE CYCLE OF POVERTY: AN INTER-REGIONAL STUDY OF INDONESIAN HOUSEHOLDS, May 2013, p. 6.

แผนภาพที่ 4 การแก้ไขปัญหาคความยากจนข้ามชั่วคน

ในปี พ.ศ. 2561 ประเทศไทยกำลังเผชิญสถานการณ์ปัญหา ทั้งด้านความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา การพัฒนาทุนมนุษย์ และการจัดการศึกษาสายอาชีพ

ด้านความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

เยาวชนจากครัวเรือนที่มีรายได้น้อยที่สุด

ร้อยละ **20**
แรกของประเทศ

มีโอกาสศึกษาต่อระดับสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลายเพียง

ร้อยละ **5**
ของประชากรในกลุ่มรายได้นี้เท่านั้น

นับว่าต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประชากรทั้งประเทศ อยู่ที่ร้อยละ 32 ถึง 6 เท่า

ด้านทุนมนุษย์

มนุษย์ ความต้องการแรงงานของอุตสาหกรรมเป้าหมายเพื่อขับเคลื่อนประเทศไทย 4.0 โดยเฉพาะบุคลากรระดับสายอาชีพชั้นสูง เป็นแรงงานกลุ่มสำคัญที่จะทำให้อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นมากกว่าแรงงานในระดับการศึกษาอื่นใด มีความต้องการจ้างงานเพิ่ม

83,183 คน

แต่จำนวนผู้จบการศึกษายังมีปัญหาทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ

ด้านการจัดการศึกษาสายอาชีพขั้นสูง

ไทยยังมีปัญหาเชิงระบบและการจัดการที่ยังขาดประสิทธิภาพใน 3 ด้าน คือ

ด้านหลักสูตรและวิธีการเรียนการสอน ที่ไม่ตอบสนองต่อความต้องการของภาคธุรกิจ

ด้านการประกันคุณภาพ ทั้งระบบภายในและภายนอก ยังไม่มีประสิทธิภาพ

และด้านคุณภาพระบบทวิภาคียังมีปัญหาในเชิงประสิทธิภาพ

การดำเนินงานเพื่อช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุนกลุ่มเยาวชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ หรือด้วยโอกาส ให้ได้ศึกษาต่อในระดับสูงกว่า การศึกษาภาคบังคับ รวมถึงการจัดปัญหาความยากจนข้ามรุ่นกสศ. ดำเนินงาน ใน 2 ลักษณะ คือ

1. **ต้นแบบทุนการศึกษาในระดับสูงกว่าการศึกษาภาคบังคับ** ดำเนินงานในลักษณะการสนับสนุนทุนการศึกษาผ่านการดำเนินงานภายใต้โครงการทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง และโครงการทุนพัฒนาเต็มศักยภาพสายอาชีพ หรือ ‘ทุนพระกนิษฐาสัมมาชีพ’
2. **การพัฒนาและเชื่อมโยงฐานข้อมูลจากอนุบาลถึงอุดมศึกษา** เพื่อการชี้เป้าและส่งต่อการสนับสนุนโอกาสทางการศึกษาในระดับสูงกว่าการศึกษาภาคบังคับ

จากความรู้ สถานการณ์ และความเป็นไปได้ ที่เล็งเห็นข้างต้น กสศ. จึงจัดให้มี “โครงการทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง” เพื่อส่งเสริม สนับสนุน และช่วยเหลือเยาวชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ที่ได้รับโอกาสในการศึกษาต่อในสายอาชีพชั้นสูง โดยถือเป็นหนึ่งในแนวทางการทำงานที่สำคัญที่จะสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา โครงการนี้ กสศ. มุ่งการบรรลุเป้าหมายระยะยาวในการช่วยให้เยาวชนผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์มีโอกาสที่เสมอภาคกับเยาวชนคนอื่น ๆ ในประเทศในการศึกษาต่อในระดับสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลายให้ได้มีโอกาสในการพัฒนาและศึกษาต่อในระดับสูงกว่าการศึกษาภาคบังคับในสถานศึกษาสายอาชีพทุกสังกัด ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) สถาบันวิทยาลัยชุมชน (วช.) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล สถาบันบรมราชชนก และกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) ผ่านการสนับสนุนทุน

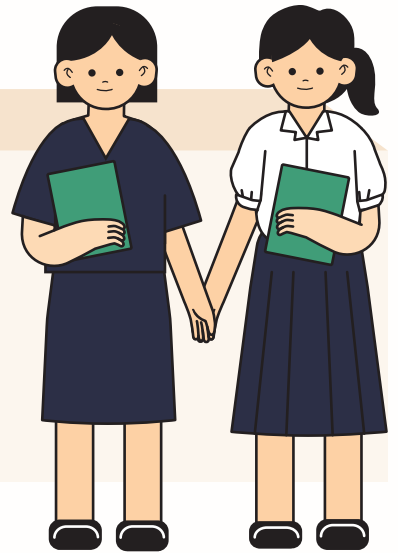

การศึกษาในสาขาวิชาที่เป็นเป้าหมายหลักในการพัฒนาประเทศ ได้แก่ (1) อุตสาหกรรมที่มีศักยภาพ (First-Curve) และอุตสาหกรรมอนาคต (New S-Curve) เพื่อเป็นกลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจเพื่ออนาคต (New Engine Growth) (2) สาขาวิชาที่ขาดแคลนด้านกำลังคนสายอาชีพ ในจังหวัดหรือกลุ่มจังหวัดที่สถาบันการศึกษาตั้งอยู่ และ (3) สาขาวิชาด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีดิจิทัล (STEM)

เพื่อสร้างความเข้มแข็งของสถานศึกษาสายอาชีพในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนและการบริหารจัดการสถานศึกษา รวมถึงการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของบุคลากร เพื่อนำไปสู่การพัฒนาความสามารถและคุณภาพชีวิตของนักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้วยโอกาสด้วยการพัฒนาระบบการดูแลสวัสดิภาพและความเป็นอยู่ เพื่อป้องกันผู้เรียนหลุดออกจากระบบการศึกษา พร้อมทั้งสร้างความร่วมมือกับภาคีภาคเอกชน เพื่อให้ผู้เรียนมีสมรรถนะและศักยภาพสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน และส่งเสริมโอกาสการมีงานทำให้แก่นักศึกษาเมื่อสำเร็จการศึกษา เช่น การส่งเสริมให้ผู้ประกอบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีโดยเน้นการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติงานจริง

ผ่านการพัฒนาด้านแบบสถานศึกษาสายอาชีพที่มีประสิทธิภาพ

เป้าหมายที่เราจะก้าวไปให้ถึง คือ ทำให้เยาวชนผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์เข้าถึงการศึกษาระดับมัธยมปลายเพิ่มขึ้นจากเดิม ร้อยละ 5 และจะเป็นหนึ่งในการช่วยเหลือและพัฒนารูปแบบการศึกษาสายอาชีพที่จะช่วยการเลื่อนยกระดับทางสังคม (social mobility) และส่งผลถึงการขจัดความยากจนข้ามชั่วคนได้ (generations)

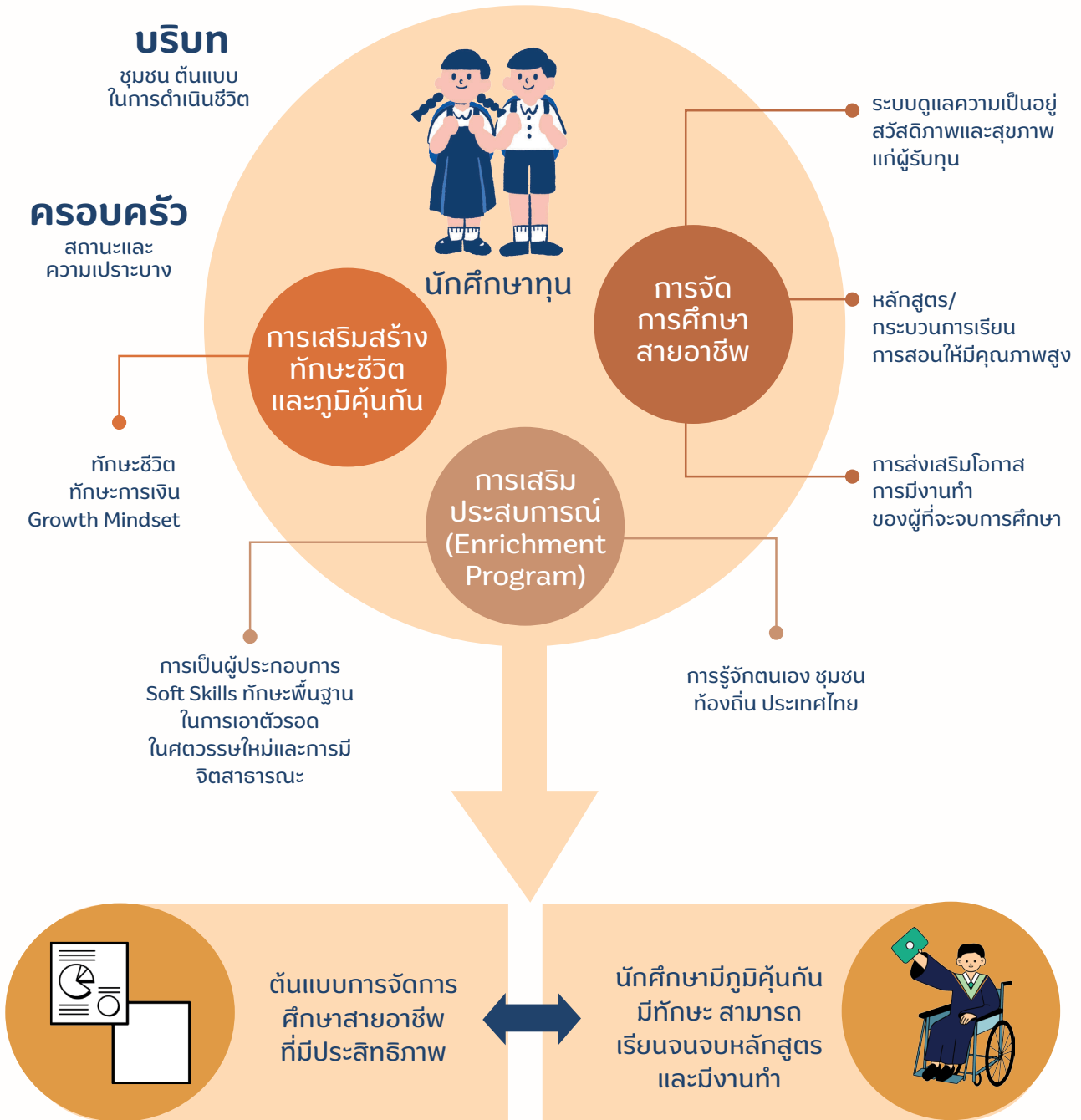
ผลตอบแทนที่จะเกิดขึ้น ได้แก่ ผลตอบแทนทางตรง นักศึกษารับทุนมีการทำงานที่ใช้ทักษะสูงขึ้นและมีผลตอบแทนที่สูงขึ้น (จากการประมาณการ Cost-Benefit Analysis ของโครงการ พบอัตราผลตอบแทนการลงทุน IRR อยู่ที่ร้อยละ 10.1) และ **ผลตอบแทนทางอ้อม** ผลตอบแทนต่อผู้ประกอบการ ได้แก่ การเพิ่มผลผลิตของบริษัท การประหยัดต้นทุนของบริษัทในการสรรหาแรงงานทักษะสูง ลดอัตราการเข้าออกของพนักงาน และส่งเสริมภาพลักษณ์บริษัทและผลตอบแทนต่อสังคมในการเพิ่มความมีส่วนร่วมในสังคม ลดปัญหาอาชญากรรม เพิ่มสุขอนามัยแก่ประชากร และลดต้นทุนด้านสาธารณสุข

“งานใหญ่ แต่จบจำกัด” การช่วยเหลือเยาวชนผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ให้มีโอกาสศึกษาต่อให้เต็มศักยภาพ ด้วยงบประมาณจำกัด จึงต้องคิดค้นวิธีการลงทุนเพื่อพัฒนาเรื่องนี้ให้ถูกจุด

“ต้องตอบสนองความต้องการของประเทศได้จริง” กระทรวงแรงงานประมาณการว่าในพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก หรือ EEC 10 ปี นับจากนี้ (พ.ศ. 2561 - 2570) ภาคอุตสาหกรรมต้องการแรงงานสายอาชีพเป็นอันดับสูงสุด คือ ร้อยละ 44 จำนวนราว 80,000 คน ขณะที่ต้องการวุฒิปริญญาตรีราว ร้อยละ 33

ด้วยโจทย์ที่ว่า **“การเรียนรูปแบบไหนที่สร้างโอกาสให้กับเยาวชนกลุ่มนี้มากที่สุด พร้อมกับตอบโจทย์ทางเศรษฐกิจของประเทศควบคู่กันไปด้วย”** นำไปสู่การคิดค้น **“นวัตกรรมการสนับสนุนทุน”** สำหรับนักเรียนที่มีศักยภาพสูงเพื่อให้ได้เรียนต่อสายอาชีพ ที่เป็นการให้ทุนผสมผสานทั้งแบบ **“เชิงรับ-เชิงรุก”** ที่มีองค์ประกอบดังแผนภาพที่ 5

รูปแบบการพัฒนาคุณภาพทุนนวัตกรรมการศึกษาสายอาชีพชั้นสูง

แผนภาพที่ 5 รูปแบบการพัฒนาคุณภาพทุนนวัตกรรมการศึกษาสายอาชีพชั้นสูง

1.4 กลุ่มผู้เรียน ที่มีความต้องการพิเศษ (พิการ)

การปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทยที่จะเกิดขึ้น ในระยะต่อไปมุ่งเน้นที่คุณภาพของการศึกษาและคุณภาพของผู้เรียน เป้าหมายสำคัญประการหนึ่งคือการทำงานเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้เรียนที่ด้อยโอกาสและมีความต้องการจำเป็นพิเศษในมิติต่าง ๆ การศึกษาจึงจะเกิดความเสมอภาคที่ยั่งยืน ในกระบวนการทำงานนั้นจำเป็นต้องมีการขับเคลื่อนของเครือข่าย เสริมพลัง สร้างความร่วมมือระหว่างภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการช่วยเหลือผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษให้เข้าถึงสิทธิ การฟื้นฟูสมรรถภาพ ศักยภาพทางการศึกษาและการประกอบอาชีพเพื่อให้เกิดความพร้อมทั้งกายและใจในการเป็นสมาชิกของสังคมเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป

ข้อมูลในปัจจุบัน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ, 2566) ระบุว่า

รวมทั้งข้อมูลสถานประกอบการที่มีการจ้างงานคนพิการตาม พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 มาตรา 33 จำนวนกว่า 3 หมื่นคน มีการให้สัมปทานจัดสถานที่จำหน่ายสินค้าหรือบริการ ตามมาตรา 35 จำนวนประมาณ 9 พันคน และ มีการส่งเสริมอาชีพคนพิการในชุมชน รวมกลุ่มประกอบอาชีพจำนวนประมาณ 2 หมื่นคน ใน 76 จังหวัด และมีการให้กู้ยืมเงินแก่คนพิการและผู้ดูแล ตามมาตรา 34 ที่สถานประกอบการส่งเงินเข้ากองทุนส่งเสริมและพัฒนาชีวิตคนพิการจำนวนประมาณกว่า 2 แสนคน ข้อมูลดังกล่าวทำให้มีความสำคัญจำเป็นที่จะต้องดำเนินการส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษให้พร้อมสู่การมีงานทำ ผ่านการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้แก่สถานศึกษาสายอาชีวศึกษา ซึ่งมีความสอดคล้องเชิงนโยบายและกระบวนการจัดการศึกษาที่มุ่งสร้างสมรรถนะและคุณภาพชีวิตของเยาวชนไทย ตามทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ที่รัฐบาลได้จัดทำกรอบยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (2560 – 2579)

ประเทศไทยมีคนพิการ
ที่ได้รับการออกบัตรประจำตัว
คนพิการ จำนวน

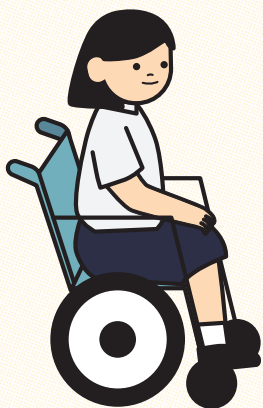
2,180,178 คน

คิดเป็นร้อยละ **3.2**
ของประชากรทั้งประเทศ

ในจำนวนนี้มีคนพิการ
ที่อยู่ในวัยทำงาน
(อายุ 15 - 59 ปี) จำนวน

857,117 คน

ซึ่งกว่าร้อยละ **70**
ยังไม่ได้ทำงาน ไม่สามารถทำงาน
หรือไม่ปรากฏข้อมูลการทำงาน

ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาเป็นปัญหาที่ทำลายต่อการศึกษาของประเทศไทย การขจัดปัญหาเหล่านี้จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพประชาชนให้มีโอกาสทางการศึกษาที่เท่าเทียมกัน หนึ่งในปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่ทำหาย คือ ปัญหาของเยาวชนที่มีความต้องการพิเศษ “ไม่มีโอกาสเข้าถึงการศึกษา” หรือแม้ว่ามีโอกาสเข้าถึงการศึกษาแต่ก็ “ขาดโอกาสเข้าถึงงานทำที่นำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดี” ผ่านการสร้างโอกาสทางการศึกษาสายอาชีพให้แก่ผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษในการศึกษาต่อสายอาชีพ รวมถึงการหนุนเสริมในสถานศึกษาสายอาชีพให้เข้มแข็งเพื่อเสริมสร้างความพร้อมสู่การมีงานทำและการพึ่งพาตนเองได้ หลังสำเร็จการศึกษา ภายใต้แนวคิดสำคัญ สร้าง **‘ความพิเศษ’ เป็น ‘พลัง’**

1.5 เด็กและเยาวชน นอกระบบการศึกษา

ที่ผ่านมาประเทศไทยยังไม่มีฐานข้อมูลเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาที่ได้ดำเนินการอย่างเป็นทางการมาก่อน กสศ. ได้เสนอมาตรการบูรณาการและเชื่อมโยงทะเบียนนักเรียนรายบุคคล ที่หลุดจากระบบการศึกษาต่อนายเศรษฐา ทวีสิน นายกรัฐมนตรี การทำ Data Cleansing เพื่อให้ประเทศไทยมีตัวเลขที่แท้จริงตั้งแต่ระดับประเทศ จังหวัด ท้องถิ่น ถึงระดับพื้นที่เป็นจุดเริ่มต้นของการติดตามช่วยเหลือเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาเป็นรายบุคคลอย่างเป็นทางการครั้งแรกของประเทศไทย

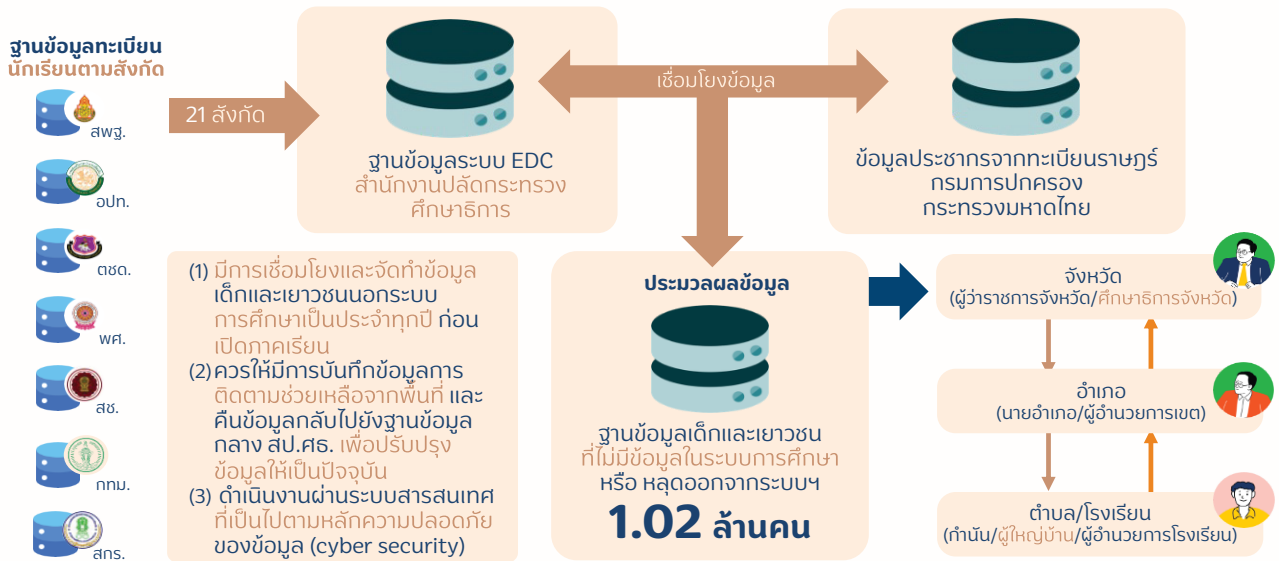
จากข้อเสนอของ กสศ. นายกรัฐมนตรีได้มอบหมายกระทรวงมหาดไทย กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม กระทรวงศึกษาธิการ และ กสศ. ดำเนินการเรื่องนี้ โดยหลังจากที่นำข้อมูลนักเรียนรายบุคคลในช่วงอายุ 3 - 18 ปี จากกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (เทียบเท่าระดับชั้นอนุบาล 1 - มัธยมศึกษาปีที่ 6) ในปีการศึกษา 2566 จำนวน 12,200,105 คน ไปวิเคราะห์กับข้อมูลรายบุคคล ซึ่งสำนักงานปลัด

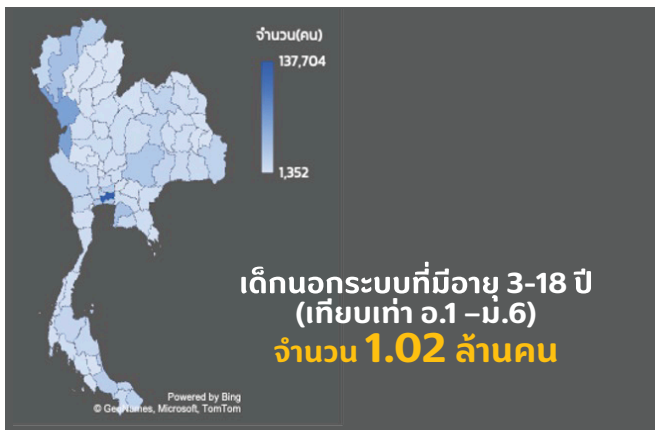
กระทรวงศึกษาธิการรวบรวมจากหน่วยงานผู้จัดการศึกษาทุกสังกัด รวม 21 สังกัด ทั่วประเทศไทยจำนวน 11,174,591 คน พบว่ามีเด็กและเยาวชนในช่วงอายุ 3 - 18 ปี ที่ไม่มีข้อมูลในระบบการศึกษา จำนวนทั้งสิ้น 1,025,514 คน¹² หรือร้อยละ 8.41 ของเด็กและเยาวชนอายุ 3-18 ปีทั้งหมด (12,200,105 คน) ในจำนวนนี้อยู่ในช่วงวัยการศึกษาภาคบังคับ (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - มัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือช่วงอายุ 6 - 14 ปี) จำนวนทั้งสิ้น 394,039 คน คิดเป็นร้อยละ 38.42 ของเด็กและเยาวชนที่ไม่มีข้อมูลในระบบการศึกษา

¹² อยู่ระหว่างการเชื่อมโยงข้อมูลเด็กและเยาวชนที่ไปศึกษาต่อต่างประเทศ โรงเรียนนานาชาติ ศูนย์การเรียน รวมถึงเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ออกจากระบบการศึกษา

การเชื่อมโยงข้อมูลเด็กและเยาวชนรายบุคคล เพื่อค้นหาเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา

แผนภาพที่ 6 การเชื่อมโยงข้อมูลเด็กและเยาวชนรายบุคคลเพื่อค้นหาเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา

เด็กนอกระบบ รายจังหวัด					
จังหวัด	จำนวน	ร้อยละ	จังหวัด	จำนวน	ร้อยละ
กรุงเทพมหานคร	137,704	13.43	สุรินทร์	12,722	1.24
ตาก	65,371	6.37	ศรีสะเกษ	12,162	1.19
เชียงใหม่	36,888	3.6	นครสวรรค์	10,443	1.02
ชลบุรี	35,081	3.42	เพชรบูรณ์	10,397	1.01
สมุทรปราการ	30,772	3	ชัยภูมิ	10,212	1
นครราชสีมา	28,896	2.82	สกลนคร	10,115	0.99
สมุทรสาคร	28,435	2.77	พระนครศรีอยุธยา	9,744	0.95
ปทุมธานี	26,104	2.55	ฉะเชิงเทรา	9,621	0.94
เชียงราย	24,081	2.35	ประจวบคีรีขันธ์	9,601	0.94
สงขลา	23,681	2.31	สุพรรณบุรี	9,086	0.89
นนทบุรี	22,030	2.15	ร้อยเอ็ด	9,040	0.88
นราธิวาส	20,868	2.03	จันทบุรี	8,795	0.86
อุตรดิตถ์	19,513	1.9	สระแก้ว	8,244	0.8
อุดรธานี	19,479	1.9	กำแพงเพชร	8,237	0.8
กาญจนบุรี	18,771	1.83	สระบุรี	7,958	0.78
ขอนแก่น	18,672	1.82	กระบี่	7,928	0.77
ปัตตานี	18,636	1.82	บรคพนม	7,537	0.73
บุรีรัมย์	17,586	1.71	พิษณุโลก	7,479	0.73
ราชบุรี	17,003	1.66	ระนอง	7,465	0.73
แม่ฮ่องสอน	16,471	1.61	มหาสารคาม	7,046	0.69
นครปฐม	15,692	1.53	หนองคาย	6,969	0.68
นครศรีธรรมราช	15,604	1.52	ลพบุรี	6,780	0.66
ราชบุรี	14,875	1.45	ชุมพร	6,735	0.66
ภูเก็ต	14,282	1.39	กาฬสินธุ์	6,680	0.65
ระยอง	14,023	1.37	ศรี	6,553	0.64
ฉะเชิงเทรา	12,802	1.25	เพชรบุรี	6,302	0.61
รวม	1,025,514	100			

แผนภาพที่ 7 จำนวนเด็กและเยาวชนที่ไม่มีชื่อในระบบการศึกษา

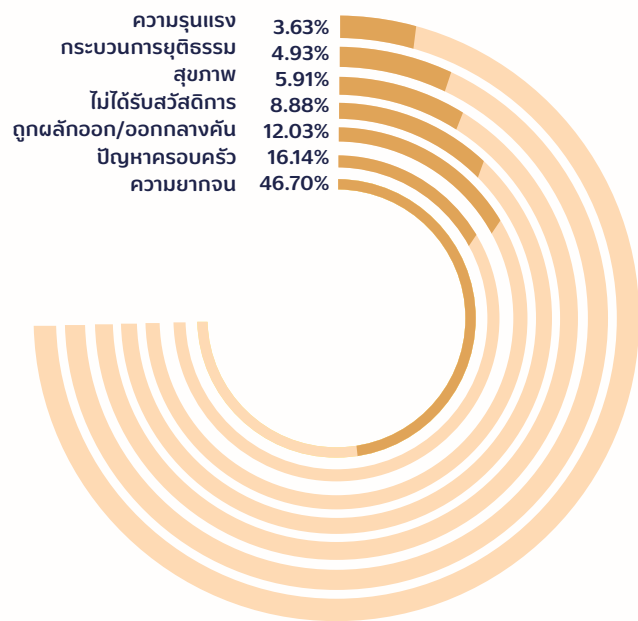
หากจำแนกตามสภาพกลุ่มปัญหา จากตัวเลข 1,025,514 คน พบว่า มีเด็กและเยาวชนเลข 0 หรือ ไม่มีสถานะทางทะเบียน จำนวน 94,244 คน ส่วนใหญ่อยู่ในครัวเรือนที่มีการอพยพแรงงาน เช่น แคมป์ก่อสร้าง ไร่สวน เกษตรกรรม หรือเกิดจากการตรวจสอบของรัฐเนื่องจากอาศัยในพื้นที่ห่างไกล แต่อยู่ในพรมแดนของประเทศไทย

เพื่อทำความเข้าใจปัญหาและพัฒนานโยบาย/มาตรการแก้ปัญหาเรื่องนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ กศศ. ได้พัฒนางานวิจัยเชิงสำรวจเพื่อศึกษาข้อมูลของเด็กนอกระบบการศึกษาภายใต้ “โครงการการสนับสนุนและพัฒนากลไกการขับเคลื่อนครูและเด็กนอกระบบการศึกษา”¹³ ประกอบด้วยข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากองค์กรเครือข่ายทั้งสิ้น 67 องค์กร จากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม จำนวนเด็กนอกระบบการศึกษาที่มีการให้ข้อมูลความต้องการแล้ว 35,003 คน ในจำนวนนี้เป็นเพศชาย 21,220 คน เพศหญิง 13,498 คน ไม่ระบุ 285 คน

ตารางที่ 1 จำนวนเด็กนอกระบบการศึกษาจำแนกตามสาเหตุของการออกนอกระบบการศึกษา

สาเหตุของการออกนอกระบบการศึกษา	ความถี่	ร้อยละ
ยากจน	16,347	46.70
มีปัญหาครอบครัว	5,650	16.14
ออกกลางคัน/ถูกผลักออก	4,211	12.03
ไม่ได้รับสวัสดิการ	3,109	8.88
สุขภาพ	2,068	5.91
กระบวนการยุติธรรม	1,725	4.93
ความรุนแรง	1,271	3.63

การวิเคราะห์จำนวนเด็กนอกระบบการศึกษาจำแนกตามสาเหตุของการออกนอกระบบการศึกษาพบว่า มีสาเหตุมาจากความยากจนมากที่สุด (ร้อยละ 46.70) รองลงมาคือ มีปัญหาครอบครัว (ร้อยละ 16.14) ออกกลางคัน/ถูกผลักออก (ร้อยละ 12.03) ไม่ได้รับสวัสดิการด้านการศึกษา (ร้อยละ 8.88) ปัญหาสุขภาพ (ร้อยละ 5.91) อยู่ในกระบวนการยุติธรรม (ร้อยละ 4.93) และได้รับความรุนแรง (ร้อยละ 3.63)

หมายเหตุ * ผู้ตอบสามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 รายการ จึงคำนวณร้อยละของแต่ละรายการจากจำนวนคำตอบทั้งหมด (n=35,003)

เมื่อวิเคราะห์สาเหตุอื่น ๆ ของการออกกลางคันจากการตอบคำถามปลายเปิดจากจำนวนคำตอบทั้งสิ้น 5,270 คำตอบพบว่า เหตุผลที่ปรากฏบ่อย ได้แก่ ไม่อยากเรียน ต้องการทำงาน ตั้งครรภ์ในวัยเรียน มีครอบครัว ไม่มีสัญชาติไทย ไม่มีบัตรประชาชน พิกัด ยาเสพติด ฯลฯ

ทั้งนี้ หากวิเคราะห์ข้อมูลเด็กนอกระบบการศึกษาเป็นรายกรณี จะพบว่า เด็กกลุ่มนี้กำลังเผชิญกับปัญหาที่โยงใยซับซ้อนมากกว่า 1 ปัญหา โดยที่ไม่สามารถแก้เพียงเรื่องหนึ่งเรื่องใดได้

¹³ งานวิจัยเชิงสำรวจเพื่อศึกษาข้อมูลของเด็กนอกระบบการศึกษาภายใต้ “โครงการการสนับสนุนและพัฒนากลไกการขับเคลื่อนครูและเด็กนอกระบบการศึกษา” ประกอบด้วยข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากองค์กรเครือข่ายทั้งสิ้น 67 องค์กร จากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม จำนวนเด็กนอกระบบการศึกษาที่มีการให้ข้อมูลความต้องการแล้ว 35,003 คน

ตัวอย่างข้อมูลจากการลงพื้นที่สำรวจเด็กและเยาวชนนอกระบบ ระหว่างเดือนเมษายน - พฤษภาคม 2567

01 เด็กหญิงเอ อายุ 15 ปี เป็นเด็กเรียนดี ตั้งใจสอบเรียนครู ปิดเทอมช่วยพ่อแม่ ทำงานที่
ไซต์ก่อสร้าง ถูกคนงานข่มขืน และตั้งท้อง

---

02 เด็กหญิงบี อายุ 13 ปี เรียนแค่ป. 1 ไม่ได้กลับไปเรียนอีก พ่อแม่คิดว่าการส่งลูกไปเรียน
เปลืองเงิน พาลูกไปทำงานมาเลเซีย ไปๆมาๆ เด็กอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้
ตัวเล็กกว่าเด็กทั่วไป

---

03 เด็กชายยอด อายุ 8 ปี ไม่เคยเข้าเรียน อยู่กับพ่อที่ติดยาและค้ายา ย้ายตามพ่อ
ไปทำงานที่ต่างๆ เพราะดำทึงไว้กับปู่ย่า ก็อายุมากแล้ว และปู่กับย่ายังต้องเลี้ยงน้องสาว
อีกคนด้วย

---

04 เด็กหญิงแก้ว อายุ 13 ปี มีปัญหาสุขภาพ เป็นโรคกระดูก ต้องหาหมอเดือนละ
1 ครั้ง พ่อแม่ออกไปทำงานนอกพื้นที่ กลับไม่เป็นเวลา ต้องพาลูกไปทำงานด้วย

---

05 เด็กชายบอล อายุ 7 ปี หลุดชั้น ป.1 พ่อเสียชีวิต แม่มีสามีใหม่ บอลอยู่กับปู่ที่อายุมากแล้ว
ไม่มีคนดูแลเรื่องชีวิตประจำวัน อาหาร และรับส่งไปโรงเรียน

---

06 เด็กชายนาย อายุ 7 ปี ชั้นป.1 มีปัญหาเรื่องการขับถ่ายไม่ปกติ ต้องใส่แพมเพิส
ตลอดเวลา มีกลิ่น ถูกเพื่อนล้อเลียน จนไม่ยอมไปโรงเรียนตั้งแต่ช่วงอนุบาล
พ่อเพิ่งเสียชีวิตเมื่อ 2 เดือนที่ผ่านมา แม่ทำงานโรงงานรายได้วันละ 300 บาท

---

07 เด็กชายแถม อายุ 14 ปี ชั้น ม.2 หนีออกจากบ้านไปช่วงหนึ่ง ติดยาเสพติด ติดเพื่อน ทำงานโรงน้ำแข็ง กลับมาอยู่บ้านกับพ่อแม่แล้ว เปิดเทอมยังไม่กลับไปเรียน

---

08 เด็กหญิงผึ้ง จบ ป.6 ไม่กลับไปเรียนต่อ ถูกเพื่อนล้อเลียน เพราะเรียนไม่ทันเพื่อน มีพัฒนาการช้า ที่บ้านยากจน

---

09 สองพี่น้อง ชั้น ม.3 และ ป.5 หลุดจากระบบตั้งแต่ช่วงโควิด-19 เรียนออนไลน์ มีการบ้านงานค้างสะสม เรียนไม่ทันเพื่อน ทุกวันนี้ทำงานที่สวนเมล่อน รายได้วันละ 300 บาท ไม่กลับมาเรียนอีก

---

10 เด็กหญิงเตย อายุ 14 ปี เคยเรียนอนุบาลไม่ถึงสี่ปดาร์ เป็นดาวน์ซินโดรม แต่อาการไม่มาก ช่วยแม่เพาะเห็ดได้ แม่กังวลเรื่องครูดูแลน้องไม่ดี เพราะเคยเห็นครูทำร้ายเด็กที่ป่วยแบบเตย แม่เลี้ยงเตยคนเดียว เป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว

---

11 เด็กหญิงกุกไก่ อายุ 15 ปี ไม่เคยเข้าเรียน พิการทางสมอง มีอาการเกร็งมือเกร็งเท้า ขาบิดทั้งสองข้าง ต้องนั่งรถเข็น น้องอยากไปโรงเรียน ที่บ้านมีหนี้สิน

---

12 เด็กชายโอ อายุ 13 ปี ชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ออกจากโรงเรียนตั้งแต่ ป.2 เพื่อช่วยแม่ดูแลน้อง แม่บอกว่าไม่รู้จะให้โอเรียนไปทำไม ทุกวันนี้โอทำงานเก็บของป่า อยากเรียนรู้เรื่องอาชีพ ช่างยนต์ ซ่อมมอเตอร์ไซด์

จากกรณีตัวอย่างของเด็กนอกระบบการศึกษาข้างต้น มีข้อค้นพบดังนี้

ปัจจัยการออกนอกระบบการศึกษา

ไม่ได้ขึ้นอยู่กับสถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวเพียงเท่านั้น แต่รวมถึงปัญหาครอบครัวแตกแยก การใช้ความรุนแรง การย้ายถิ่นฐาน ทักษะคติของผู้ปกครองที่ไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาให้ทำงานหาเงินเพราะช่วยเหลือครอบครัวได้มากกว่า

ปัจจัยด้านพฤติกรรม และสุขภาพของนักเรียน

ขาดแรงจูงใจในการเรียน ขาดเรียนเป็นประจำ ผลการเรียนต่ำ ถูกบังคับและไม่ได้รับอิสรภาพในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้เกิดการต่อต้าน ไม่มีส่วนร่วมในการเรียน มีภาวะเสี่ยงที่เผชิญ ได้แก่ ยาเสพติด ตั้งครรภ์ในวัยเรียน เด็กพิการหรือเจ็บป่วย มีข้อจำกัดทางร่างกายและข้อจำกัดทางการเรียนรู้

ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ทั้งอิทธิพลของเพื่อน

และชุมชน ถูกเพื่อนชักชวนไปในทางที่ผิด การตกเป็นเหยื่อของการถูกรังแกจากเพื่อน ถูกบูลลี่ ล้อเลียนจาก

เรื่องต่าง ๆ เช่น ความยากจน ความพิการทางร่างกาย เด็กโตเกินกว่าที่กลับมาเรียนซ้ำชั้นเรียนกับรุ่นน้อง และมักจะถูกล้อเลียน การเข้าถึงสิทธิสวัสดิการของรัฐ อิทธิพลจากสื่อสาธารณะ เหตุปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแต่เป็นสาเหตุที่ทำให้เด็กออกกลางคันได้ในที่สุด ปัจจัยด้านครูและสถานศึกษา มีส่วนสำคัญในการผลักเด็กออกจากระบบ ทำให้เด็กมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการศึกษาไม่เห็นประโยชน์ของการเรียน ไม่ชอบเรียน มีสาเหตุจากการขาดการสื่อสารระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครอง หลักสูตรรายวิชาไม่ตอบโจทย์ชีวิต รวมถึงความหลากหลายของเด็ก มุ่งเน้นเรียนเพื่อแข่งขัน รวมถึงลักษณะของครูผู้สอน ทั้งการลงโทษ การใช้ความรุนแรงทั้งโดยวาจาและการกระทำ ภาระงานที่ได้รับมอบหมาย เช่น การบ้าน การส่งงาน การไม่เข้าใจปัญหา ข้อจำกัดของเด็กแต่ละคน เช่น การเรียนรู้ช้า อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ การขาดครูที่มีความรู้ ความเข้าใจเด็กที่มีปัญหาพัฒนาการทางกายและจิตใจ

Education For All เด็กเป็นศูนย์กลาง
สร้างโอกาสและเส้นทางการเรียนรู้เพื่อเด็กทุกคน

02

เคสตัวอย่างการช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มยากจน
และด้อยโอกาสทางการศึกษา

**ผ่านแนวคิดการ
“สร้างหลักประกันโอกาส
ทางการศึกษาตามช่วงวัย
แบบไร้รอยต่อ”**

2.1 คุณเสมอภาค กับการบรรเทาอุปสรรค การมาเรียนและช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายของครัวเรือน

“เพราะเด็กทุกคนมีความฝัน และหลายคนยัง ขาดต้นทุนชีวิตและโอกาส”

นันทิชช เจริญวัย (น้องเกม)

นักเรียนทุนเสมอภาค ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

โรงเรียนบ้านห้วยมอญ จังหวัดน่าน

โรงเรียนขยายโอกาสที่ต้องโอนรับ

ทุกความฝันของนักเรียนในพื้นที่ห่างไกล

น้องเกม “โตขึ้นผมอยากเป็นตำรวจครับ” เกมเป็น พี่คนโตอายุ 13 ปี มีน้องสาว 2 คน อายุ 5 ขวบ และอายุ 3 ขวบ อยู่กับตาและยาย อาศัยอยู่เป็น ครอบครัวใหญ่ในบ้านหลังเล็กที่ไม่ปลอดภัย ครอบครัว ตายาย รับจ้างปลูกข้าว แรงงานรายวันในไร่ แต่ละวัน แต่ละมื้อกินข้าวเปล่ากับผักต้มและน้ำพริก กับข้าว 1 อย่างต่อคน 5 คน เกมเดินทางมาโรงเรียนด้วยการ เดินเท้าทุกวันพร้อมน้องสาว 2 คน ระยะทางจากบ้าน ต้องผ่านหมู่บ้านและเดินลงเนินเขาเนื่องจากที่บ้าน เป็นพื้นที่เนินเขา หน้าที่ของเกมในทุกเช้า คือ ต้องคอย ดูแลน้องสาวทั้ง 2 คน และพาไปส่งเรียนที่ศูนย์เด็กเล็ก ทำให้เกมมาสายโรงเรียนสาย ไม่ทันคาบแรก เกือบทุกวัน เกมเป็นเด็กตั้งใจเรียนและมีประพฤติก รรรมดี เป็นที่รักของครูในโรงเรียน

คลิกเพื่อรับชมต่อ

เกม “ผมขาดเรียนบ่อยครับ ผมไม่ค่อยมีเพื่อน เพราะบางครั้งต้องอยู่บ้านเลี้ยงน้อง เพราะตาและยายไปรับจ้าง หรือบางครั้งก็ต้องขาดเรียนไปรับจ้างเองเพื่อช่วยครอบครัว แต่ผมอยากมาโรงเรียนครับ เพราะผมอยากได้ความรู้”

● ●
เพราะทุนเสมอภาคครับ ผมเลยได้มาโรงเรียนบ่อย เงินส่วนนี้ช่วยแบ่งเบาภาระที่บ้านในชีวิตประจำวัน ช่วยตายายที่มีรายได้เพียงเงินผู้สูงอายุ เบี้ยคนพิการ และรับจ้างที่มีเพียงครั้งคราว

2.2

ทุนเสมอภาค กับการต่อยอดโอกาส สู่ “ทุนก้าวเพื่อน้อง” มูลนิธิก้าวคนละก้าว

นักเรียนทุนเสมอภาค วันนั้น สู่การส่งต่อให้ได้รับการสนับสนุน “ทุนก้าวเพื่อน้อง” ในวันนี้ ไอเดียร์ บุ่งเหลา (แบงค์) จบการศึกษาชั้น ม.ต้น จากโรงเรียนบึงคล้าวิทยาคมมิตรภาพที่ 194 จ.กาฬสินธุ์ จากเด็กมัธยมต้นคนหนึ่งใช้ชีวิตไม่ถนัดอยู่กับตาที่เป็นเสาหลักของบ้าน กตัญญูสู้ชีวิต ใช้เวลาทั้งหมดของตัวเองหลังจากที่เลิกเรียนหรือวันหยุดทำงานรับจ้างขนวัสดุก่อสร้าง ออกไปกับรถหกล้อขนของจากร้านไปส่งให้ลูกค้า ได้ค่าแรงวันละสามร้อย เพื่อแบ่งเบาภาระที่บ้าน ส่งเสียตัวเองเรียนหนังสือ และเงินจากค่าจ้างเป็นค่าใช้จ่ายของครอบครัว

ความฝันถึงอาชีพในอนาคต การเป็น “ช่างไฟ” ด้วยเหตุผลว่า “เพราะที่บ้านไฟดับบ่อย อยากซ่อมเองเป็น ตอนนี้ก็ทำได้นิดหน่อยจากการที่ไปขอเรียนรู้จากพี่ที่เขาทำเป็น” ส่วนเส้นทางการเรียนหลังจากนี้เมื่อจบ ม.3 ก็จะไปเรียนต่อระดับ ปวช. ที่วิทยาลัยการอาชีพโพนทอง จ.ร้อยเอ็ด ห่างจากบ้านไปยี่สิบกว่ากิโลเมตร ถ้าเข้าเรียนได้ก็จะเดินทางโดยใช้มอเตอร์ไซค์ของตาที่มีอยู่คันเดียวในบ้าน

ฝันที่ไม่กล้าฝัน การเป็น ‘วิศวกร’ เพราะกลัวว่า จะไปไม่ถึงทั้งเรื่องค่าเล่าเรียน ค่าใช้จ่าย ตัวเองไม่เก่ง เรื่องการออกแบบ เลยขอเป็นช่างตีกว่า มองอนาคตหลังเรียนจบ ตัวเองต้องเป็นเสาหลักของบ้าน ดูแลตาและยาย จบมาทำงานเดินระบบไฟฟ้าตามบ้าน มองว่าเป็นชีวิตที่มีความสุขที่ได้อยู่กับครอบครัว

แบงค์ ถ้าไม่ได้ทุนนี้ เขาคงต้องทำงานส่งตัวเองเรียน ดังนั้นถ้าผู้ให้ทุนมีโอกาสได้ฟัง จึงอยากบอกว่า

● ●
ผมอยากได้ทุนจริง ๆ ครับ
ถ้าได้มาผมจะใช้ให้เป็นประโยชน์กับชีวิต
จะทำตัวเองให้ประสบความสำเร็จ
ในชีวิตให้ได้ เป้าหมายของผม
คือการได้เห็นตากับยายสบาย
มีความสุข ตัวผมต้องการเพียงแค่นั้น
และผมเชื่อว่าการศึกษา
จะมอบสิ่งที่ผมต้องการให้ได้
คือถ้าได้รับทุน ผมจะมีความสุขเลยครับ
จะบอกยายคนแรกเลย

2.3

ทุนเสมอภาคกลุ่มช่วงชั้นรอยต่อ ม.3 กับการต่อยอดโอกาสให้ได้รับการศึกษาที่สูงขึ้นกว่า ภาคบังคับ “ทุนเสมอภาคระดับ ม.4 หรือ ปวช.1”

“น้องยา - กัลยา มามู”

นักเรียนทุนเสมอภาคชั้น ม.3

โรงเรียนร่มเกล้า อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส พ่อของกัลยาเสียไปแล้ว ปัจจุบันเธออยู่กับแม่ที่ไม่มีอาชีพประจำในครอบครัวขนาดใหญ่ ที่มีทั้งญาติ ๆ และ พี่สาวพี่ชายต่างพ่อแม่อีกหลายคน บางคนแยกออกไปอยู่ข้างนอกแล้ว

น้องยา “คือตั้งแต่ ม.1 แล้ว เรารู้สึกว่า ไม่พร้อมกับการเรียนเลย ยิ่งช่วงโควิดที่บ้าน ไม่มีงานไม่มีเงิน แล้วเราต้องเรียนจากที่บ้าน โทรศัพท์ที่มีก็ใช้ได้บ้างไม่ได้บ้าง เรียนไปสัปดาห์ มาฟังอีก ตอนนั้นแอบคิดว่าคงไม่ได้เรียนแล้ว แต่พอดีกับที่ครูมาบอกว่าหนูได้ทุนเสมอภาคนะ แล้วจะได้จบ ม.3 เลย เราก็ได้เอาทุนนี้มาช่วย จนผ่านมาถึง ม.3 ได้ค่ะ”

“หนูคิดว่าตัวเองเรียนดีค่ะ เรื่องผลการเรียน ไม่ใช่อุปสรรค ส่วนที่เลือกเรียนต่อโรงเรียนร่มเกล้า เหมือนเดิมเพราะที่นี่ไม่มีค่าเทอม ไม่ต้องจ่ายอะไรเลย ทุกอย่างฟรีหมด แต่ยังคงคิดว่าพอขึ้น ม.ปลายจะมี ค่าใช้จ่ายตามมาแค่ไหน ทั้งชุดนักเรียนอุปกรณ์การเรียนก็ต้องซื้อใหม่เกือบหมด หรือค่าทำรายงานวิชาต่าง ๆ ก็จะมีเพิ่มขึ้นด้วย”

บางทีที่จำเป็นต้องใช้เงินแล้วแม่ไม่มี หนูก็ยังอุ่นใจว่ามีทุนเสมอภาคอยู่ พุดได้เลยว่าถ้ายังมีทุนก้อนนี้ หนูมั่นใจว่าจะจบ ม.3 แน่ ๆ ส่วนหลังจากนี้รู้ว่ากำลังจะได้ทุนต่อ ม.4 อีกหนึ่งปี ก็ยิ่งมั่นใจว่าได้เรียนต่อแน่นอน แต่หนูแอบกังวลว่าถ้าหมดช่วงทุนไปแล้ว เราจะเรียนจนจบไหวไหม กลัวเรียนไปกลางทางแล้วไม่มีเงิน จะต้องออกมาหางานทำหรือเปล่า

คลิกเพื่ออ่านบทความต่อ

2.4

ทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง กับการต่อยอดโอกาส สู่ ทุนพระกนิษฐาสัมมาชีพ

“ฟ้า - ภัทรารณ ไทยเอื้อ”

ครุสาขาวิชาเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ วิทยาลัยเทคนิคอำนาจเจริญ และอดีตนักศึกษาทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง รุ่น 1 และทุนพระกนิษฐาสัมมาชีพ รุ่น 3 จบการศึกษาจากวิทยาลัยเทคนิคอำนาจเจริญ สาขาเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ และศึกษาต่อในระดับชั้นปริญญาตรี คณะอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี สาขาวิศวกรรมคอมพิวเตอร์ และอิเล็กทรอนิกส์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร

การปรับตัวในสังคมใหม่ มันไม่ได้ยากอย่างที่เราคิดเลย แค่ต้อง ‘ปรับมุมมอง เปลี่ยนแนวคิด’ กว่าเราจะผ่านมาได้ไม่ใช่ง่าย ๆ จึงมองเห็นคุณค่าในตัวเอง “ฟ้า” เคยตั้งใจไว้ว่าอยากเรียนต่อมหาวิทยาลัย หลังจบ ม.6 แต่เพราะพ่อผู้เป็นเสาหลักของบ้านมีเหตุให้ต้องติดคุก ส่วนแม่ผู้เป็นที่รักก็จากไปด้วยโรคมะเร็ง ทำให้เธอต้องอยู่ในความดูแลของย่าผู้สูงอายุที่ดูแลลูกหลานถึง 5 ชีวิต จนย่าเส้นเลือดในสมองตีบ ทำให้ชีวิตของ “ฟ้า” ติดขัดและขาดแคลนทุกอย่างในเวลาเดียวกัน แต่เพราะอาจารย์วิทยาลัยเทคนิคอำนาจเจริญ ไปลงพื้นที่ค้นหาเด็กเยาวชนที่ขาดโอกาสทางการศึกษา ทำให้ “ฟ้า” มีโอกาสเดินตามฝันอีกครั้งจากทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง รุ่นที่ 1 ซึ่งเธอได้รับโอกาสเรียนต่อระดับ ปวส. สาขาเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ หลังจบ ม.6 เดิมฟ้าเรียนมัธยมปลาย ซึ่งเป็นสายสามัญ โปรแกรมวิทย์-คณิต ที่โรงเรียนอำนาจเจริญ การเรียนสายสามัญค่อนข้างที่จะมีการแข่งขันที่สูง ทำให้การเรียนเต็มไปด้วยความกดดันและความเครียดการเรียน

ของฟ้าในโรงเรียนนี้ทุกอย่างเป็นทฤษฎี ต้องหมั่นอ่านหนังสือทบทวนบทเรียน และติวข้อสอบ หลังจากจบมัธยมปลาย ฟ้าได้สมัครเรียนที่ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี สาขาบริหารธุรกิจระหว่างประเทศ และมหาวิทยาลัยมหิดล สาขาเกษตรศาสตร์ แต่เนื่องด้วยครอบครัวมีปัญหาด้านการเงิน ไม่สามารถส่งเรียนได้ ซึ่งก็น่าจะเป็นเหตุผลเดียวกันกับหลาย ๆ คน สุดท้ายฟ้าเลือกเรียนใกล้บ้าน ในระดับ ปวส. สาขาเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ วิทยาลัยเทคนิคอำนาจเจริญ และนี่คือการปรับตัวครั้งยิ่งใหญ่ จากการเรียนสายสามัญที่ต้องอ่านและจำ ต้องมาลงมือปฏิบัติจริงในสายอาชีพจะถือเป็นความท้าทายใหม่ ๆ ได้ทำในสิ่งที่ไม่เคยทำมาก่อน ทำให้กล้าที่จะเผชิญหน้ากับมัน ‘ฟ้า’ เป็นคนหนึ่งเลยที่ไม่เคยหยุดพัฒนาตัวเอง วันเสาร์ - อาทิตย์ ไม่มีหยุดพัก มักอาสาช่วยงานอาจารย์ในสาขา ไม่เคยมองว่ามันคือการเพิ่มภาระให้กับตัวเอง นอกจากนี้ยังได้ร่วมเป็นส่วนหนึ่งของ Admin Junior ของชุมชน

ชีวิตที่เปลี่ยนไปจากการได้ทุน
ได้พัฒนาศักยภาพของตัวเอง
เปลี่ยนจากผู้รับ เป็นผู้ให้
คุณภาพชีวิตของ
ครอบครัวดีขึ้น เป็นตัวอย่าง
ที่ดีให้รุ่นน้อง วันนี้ได้เป็นครู
ให้ความรู้และให้คำปรึกษา
สมความตั้งใจ

พี่ฟ้า ภัทรารณ ไทยเอื้อ
ทุนพระกนิษฐาสัมมาชีพรุ่นที่ 3
ปริญญาตรีสาขาวิศวกรรมคอมพิวเตอร์และอิเล็กทรอนิกส์
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
วิทยาเขตสกลนคร ปัจจุบันเป็นอาจารย์วิทยาลัยเทคนิค
อำนาจเจริญ

ก่อนหินปลั่งแสง (Community of Rock) นอกจาก
ได้ฝึกทักษะและประสบการณ์แล้ว ยังเป็นส่วนหนึ่ง
ของการดูแลพี่ ๆ น้อง ๆ ครอบครัวทุนนวัตกรรมสาย
อาชีพชั้นสูงด้วย

หลังจากเรียนจบ ปวส. “ฟ้า” ไม่หยุดฝันและทำต่อไป
เธอสอบผ่านการคัดเลือกได้รับทุนพระกนิษฐา
สัมมาชีพ ของ กสศ. ในรุ่นที่ 3 โดยศึกษาต่อที่
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี วิทยาเขต
สกลนคร คณะอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี
สาขาวิศวกรรมคอมพิวเตอร์ และอิเล็กทรอนิกส์ จน
สำเร็จการศึกษาและเริ่มทำงานแรกในชีวิตหลังเรียน
จบปริญญาตรี ด้วยการเป็น ‘ครูฟ้า’ ของนักศึกษารุ่น
น้องที่วิทยาลัยเทคนิคอำนาจเจริญ จาก ‘นักศึกษาทุน’
สู่ ‘ครูอาชีพศึกษา’ “ครูฟ้า” ช่วยดูแลนักศึกษาทุน
นวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง โดยเป็นหนึ่งใน “ทีมงาน
เชิงรุก” เพื่อค้นหา คัดกรองความยากจน และคัดเลือก
นักศึกษาทุนในรุ่นที่ 6 เพราะตัวเองเคยได้รับจึงอยาก
ให้อย่างดีที่สุด

“หนูได้ลงพื้นที่คัดกรอง และแนวประชาสัมพันธ์ ได้
เห็นแววตาของน้อง ๆ ที่เหมือนกับหนูเลยในวันนั้น
มันเป็นความตื่นเต้นและดีใจมาก ๆ วันนี้ได้มาโดยตรง
นี้เป็นเหมือนกำไรชีวิต และเป็นเกียรติสูงสุด หนูก็
อยากพัฒนาตัวเองเรียนในระดับที่สูงที่สุดเพื่อที่จะ
นำเอาองค์ความรู้มาพัฒนาศักยภาพตัวเอง พัฒนา
ศักยภาพเด็ก ๆ ในอนาคต ก็เป็นเหมือนการส่งต่อ
โอกาสที่หนูเคยได้รับจากรุ่นสู่รุ่น หนูอยากทำให้ความ
เหลื่อมล้ำทางการศึกษาของสังคมไทยหมดไปตาม
เจตนารมณ์ของทุน กสศ. ขอขอบคุณโอกาสที่ดีที่หนูได้
รับจากคุณครูค่ะ เข้าใจที่สุดเลยว่า ‘ครูทุนนวัตกรรม
สายอาชีพชั้นสูง’ ทุกท่านต้องทำงานอย่างหนัก เพื่อส่ง
โอกาสเปลี่ยนชีวิตให้กับเด็กไทยที่อยากมีชีวิตที่สดใส
เหมือนกับ “ครูฟ้า” เพื่อส่งโอกาสให้พวกเขามีโอกาส
มีรายได้ดูแลตนเองและครอบครัวให้สุขสบายขึ้น
เพื่อ “ตัดวงจรความจนข้ามรุ่น”

**‘มากกว่าทุนคือโอกาส
มากกว่าโอกาสคือพลังเปลี่ยนชีวิต’**

2.5

ทุนเสมอภาค ต่อยอดโอกาสสู่ ทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง

“แดง - พงศกร อาสาพิทักษ์ไพโร”

นักศึกษาทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง สาขาไฟฟ้ากำลัง วิทยาลัยเทคโนโลยีโปลิเทคนิคลานนา เชียงใหม่ อดีตนักเรียนชั้น ม.2 โรงเรียนบ้านนาเทียน อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ เจ้าของ **‘จดหมายลาครู’** :

ความสูงเล็กน้อยมหาศาล
2,364,532 views 40K 10K SHARE SAVE

คลิกเพื่อรับชมต่อ

ด้วยภาระทางการเงินที่ครอบครัวต้องแบกรับ จึงตัดสินใจออกมาช่วยแม่รับจ้างเก็บลำไย ทำให้ขาดเรียนติดต่อกันเป็นเวลาหลายสัปดาห์ ครูประจำชั้นได้สังเกตเห็น และพาเข้ากลับเข้ามาสู่ห้องเรียน ผ่านการจัดสรรเงินอุดหนุนนักเรียนยากจนพิเศษ หรือ ‘ทุนเสมอภาค’

ตอนที่ยังไม่ได้ทุน

ไม่มีความสุขเลยครับ มันกังวล จำได้ว่ามีช่วงที่ต้องจ่ายค่าเทอมของโรงเรียนแล้วเพื่อนเขาจ่ายกันหมดแล้ว เหลือผมที่ยังไม่ได้จ่ายเป็นคนเดียวในห้องเรียน

นี่คือจุดกังวลเลย คิดตลอดเลยว่าจะเอายังไงดี จะหาเงินจากไหน สัปดาห์นี้จะมีเงินพอไหม ไหนจะต้องซื้อเสื้อชุดนักเรียน เสื้อพละ รองเท้า ชุดกีฬา ค่าอาหารกลางวัน บางวันก็ไม่พอ แต่พอได้ทุนแล้วก็วางเรื่องพวกนั้นไปเลยครับ มันหายห่วง พอรู้ว่าไม่ต้องหาเงินด้วยตัวเองแล้ว ทำให้ตอนเรียนรู้สึกมีความสุขขึ้นมา มาก ๆ ได้ใช้ชีวิตอยู่กับเพื่อน ๆ อย่างเต็มที่

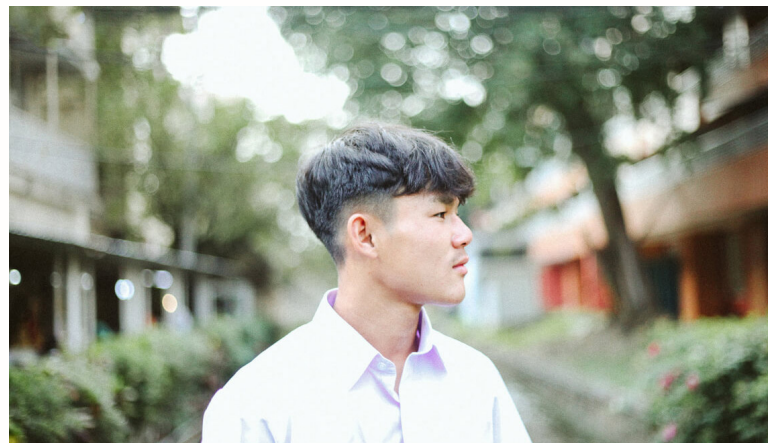

หลังจากมีเรื่องทุนเข้ามา
ผู้ปกครองก็เริ่มเห็นความสำคัญ
เริ่มคิดกันว่า ลูกเราสามารถ
ไปได้ไกลกว่านี้นะ ด้วยความ
ที่หมู่บ้านมันเล็ก ทุกคนก็เห็น
ความเป็นไปได้ ก็เลยมีแรงจูงใจ
ไปกระตุ้นให้ลูก ๆ
เรียนสูงเข้าไว้ ส่วนเด็กเอง
ก็เริ่มมีกำลังใจเรียนมากขึ้น
ครูเองก็มีกำลังใจสอน
อยากให้เขาได้เรียนต่อไปเรื่อย ๆ

ระยะเวลาผ่านไป 4 ปี ตอนนี้ ‘น้องแดง’ ได้ผ่านกระบวนการคัดเลือกเป็นนักศึกษาทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง สาขาไฟฟ้ากำลัง วิทยาลัยเทคโนโลยีโปลิเทคนิคลานนา เชียงใหม่ และมีความใฝ่ฝันที่จะศึกษาสาขาไฟฟ้ากำลัง เนื่องจากปัจจุบันหมู่บ้านที่อาศัยอยู่ ไฟฟ้ายังเข้าไม่ถึง และรอวันที่อนาคตข้างหน้า เมื่อไฟฟ้าเข้าถึงหมู่บ้านแล้ว จะสามารถทำงานหารายได้ในหมู่บ้านของตนเอง และหมู่บ้านอื่นในละแวกใกล้เคียงกับวิชาความรู้ในสาขาวิชาที่ศึกษามาได้

2.6 คุณเสมอภาค ต่อยอดโอกาสสู่ คุณครูรัก(ษ์) ถิ่น

“น้องบอร์น - พลิชฐ์ คีรีเขตสงบ”

นักศึกษาทุนครูรัก(ษ์)ถิ่น

ชั้นปีที่ 2 มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

อดีตเด็กทุนเสมอภาคที่มีต้นทุนในชีวิตนับว่าเป็นศูนย์ ครอบครัวของเขาใช้ชีวิตบนดอยที่หาเช้า กินค่ำ ทำไร่ ทำสวน แต่เขามีความฝันอยากเป็นครูเพื่อกลับไปช่วยเด็กบนดอยและชุมชนของตัวเองให้มีชีวิตดีขึ้น

น้องบอร์น “ชีวิตครอบครัวของผมถือได้ว่าเป็นครอบครัวที่เริ่มต้นจากศูนย์ ครอบครัวยากจนเนื่องจากผมเป็นเด็กดอยบนยอดเขา ชีวิตครอบครัวความเป็นอยู่ตามวิถีชีวิตคนบนดอย ผมเป็นคนหนึ่งที่ชอบการเล่นกีฬาตั้งแต่เด็ก แต่ในขณะที่เดียวกันผมก็ยังมีความอยากเรียน การได้รับทุนยากจนช่วงม.ต้น ถือว่าแบ่งเบาภาระในเรื่องค่าใช้จ่ายได้ส่วนหนึ่ง เราารู้สึกว่าการได้รับทุนเป็นแรงผลักดัน แรงบันดาลใจให้เรามีกำลังใจในการที่จะยกระดับคุณภาพชีวิตคุณภาพครอบครัวของเราให้มันดีขึ้น”

เส้นทางการศึกษาของเด็กบนยอดเขา

คนหนึ่ง ที่ต้องคอยผลักดันตัวเอง

ทำทุกวิถีทางเพื่อนำมาซึ่งทุนการศึกษา

และการศึกษาที่ดี ผมได้รับความช่วยเหลือ

เป็นทุนหนึ่งที่คอยช่วยเหลือผม

เป็นทุนที่ทำให้ผมรู้จักคุณค่าของการศึกษา

คนคอยผลักดันเรา เพื่อให้เรามีอนาคตที่ดี

“เริ่มแรกด้วยผมอยากเป็นครู ครอบครัวฐานะทางบ้านที่ยังมีคุณภาพชีวิตที่ยังไม่สมบูรณ์ เด็กบนดอยหลายคนที่ยังไม่ได้รับการศึกษาที่เต็มที่ ผมคิดว่าการได้รับทุนครูรัก(ษ์)ถิ่นจะช่วยให้ผมมีประสบการณ์การศึกษาที่ดี และยังสามารถกลับไปช่วยเด็กในชุมชนของตัวเองให้ดีขึ้น ให้เขาสามารถที่จะรู้จักช่วยเหลือตนเอง มีหนทางในการยกระดับคุณภาพชีวิตของตัวเองได้”

“การได้รับทุนเป็นสิ่งของเด็กบนดอยหลาย ๆ คนคาดหวัง เพราะส่วนใหญ่เราไม่มีกำลังทรัพย์มากพอที่จะผลักดันตัวเองไปศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ผมรู้สึกว่าเป็นโอกาสที่ล้ำค่าที่สุดในชีวิตที่ได้รับทุนการศึกษา แน่แน่นอนครับว่าทุนที่ได้รับสร้างการเปลี่ยนแปลงในเรื่องคุณภาพชีวิตและครอบครัว ทั้งนี้ยังสร้างการเปลี่ยนแปลงในเรื่องอุดมการณ์ของเรา ทำให้เรามีกำลังใจในการศึกษา มีแรงมุ่งมั่นเพื่อตัวเอง ครอบครัว อนาคต หากไม่ได้รับทุนผมคิดว่าผมจำเป็นต้องหาหนทางอื่นให้ได้ให้นำมาซึ่งคุณภาพชีวิตที่ดี แต่เราต้องดิ้นรนมากขึ้น”

ท้ายนี้ พลิชฐ์ คิดว่า

สำหรับเด็กบนดอย “ทุน”

หรือ “โอกาสทางการศึกษา”

เป็นสิ่งที่ช่วยสร้างการ

เปลี่ยนแปลงทั้งในคุณภาพชีวิต

และครอบครัวของเขาและเด็กบน

ดอยให้ดีขึ้นได้

“น้องขิม- วราภรณ์ วรณเจลิมพงษ์”

นักศึกษาทุนครูรัก(ษ์)ถิ่น

ชั้นปีที่ 2 มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

เกือบจะทิ้งความฝันเพียงเพราะความยากจน อดีตเด็กทุนเสมอภาคในช่วง ม.ต้น ที่ทำให้เธอ มีแรงบันดาลใจในการเรียนและเป็นต้นทุนที่ทำให้ได้ศึกษาต่อในระดับ ม.ปลาย จนนำมาสู่ นักศึกษาทุนครูรัก(ษ์)ถิ่น

น้องขิม “ช่วงม.ต้น ครูประจำชั้นเป็นคนคัดกรอง แล้วได้ทุนยากจนพิเศษทำให้มีเงินในการซื้ออุปกรณ์การเรียน ใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน จ่ายค่าหอพัก และช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายให้พ่อแม่ ทำให้ลดความกังวลเรื่องค่าใช้จ่ายในการเรียน แต่หลังจากนั้นชีวิตช่วงที่เรียนจบ ม.6 พ่อแม่ไม่อยากให้เรียนต่อ เพราะไม่มีเงินส่ง อยากให้ช่วยทำงานที่บ้าน เพราะพ่อแม่ทำงานกันแค่สองคน แต่ตัวดิฉันอยากเรียนต่อ แต่ต้องเข้าใจที่บ้านพ่อแม่ส่งไม่ไหว พอจะเรียนต่อสูงขึ้นต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ทั้งค่าเทอม ค่าหอพัก และค่าอาหาร ช่วงนั้นทำงานทุกวัน ทำงานหนักและเหนื่อยมาก อยากได้ทุนในการศึกษาต่อ จะได้ไม่ต้องทำงานหนัก ตากแดดตากฝนทุกวัน และอยากให้พ่อแม่สบายไม่ต้องทำงานหนักและเหนื่อยแบบนี้อีก อยากให้ครอบครัวมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น”

ทุนครูรัก(ษ์)ถิ่น ครูแนะแนว เป็นคนแนะนำทุนนี้ให้สมัคร ส่งผลให้ดิฉันได้มีโอกาสได้ศึกษาต่อ จากที่ดิฉันจะไม่มีโอกาสในการศึกษาต่อ ทำให้ชีวิตเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ได้ศึกษาต่อ ได้รับความรู้ได้พัฒนาตนเอง ได้ทำตามความฝันของตนเอง ได้มีชีวิตที่ดีขึ้น ได้ทำในสิ่งที่ตนเองอยากทำ และทำให้ความเป็นอยู่ในครอบครัวดีขึ้น พ่อแม่สบายใจที่ได้มีที่เรียนและมีอนาคตที่ดีและที่สำคัญลดภาระค่าใช้จ่ายให้กับครอบครัว ชีวิตมีแรงบันดาลใจในการเรียน และเต็มที่มีมุ่งมั่นตั้งใจกับเรียนและที่สำคัญ ทุนนี้ทำให้มีอนาคตที่ดีและมั่นคงและประสบความสำเร็จในชีวิต

“ดิฉันได้รับทุนครั้งแรกช่วง ม.3 เป็นทุนที่ทำให้มีแรงบันดาลใจในการเรียนและเป็นทุนที่ทำให้ได้ศึกษาต่อในระดับม.ปลาย และในช่วงจบ ม.6 ได้ทุนครูรัก(ษ์)ถิ่นเป็นโอกาสที่ทำให้ได้ศึกษาต่อ อยากขอบคุณ กสศ. ที่มอบโอกาสที่ดีที่สุดในชีวิต โอกาสที่เปลี่ยนแปลงชีวิตของดิฉันให้ดีขึ้น การได้รับโอกาสนี้ไม่เพียงแต่เปิดประตูสู่การเรียนรู้และพัฒนาตนเอง แต่ยังเป็นแรงบันดาลใจในชีวิตและเป็นอนาคตที่ดี”

‘ทุน’ ที่วราภรณ์ได้รับไม่เพียงแต่เป็นการส่งต่อโอกาสให้เธอได้ศึกษาต่อ กลับเป็นการเพิ่มโอกาสของชีวิตที่ดีขึ้นของครอบครัวเธอด้วย

“น้องโพลเด-สุราวดี อุทกวาทิน”

นักศึกษาทุนครูรัก(ษ์)ถิ่น

ชั้นปีที่ 2 มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

อดีตเด็กทุนเสมอภาค เธอเห็นคุณค่าของ “ทุน” ที่ได้รับเป็นการสร้างโอกาสและจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงในชีวิตเปรียบเหมือนแสงสว่างเปิดโลกของการศึกษาและเป็นประตูสู่อีกหลายอย่างในชีวิตของเธอ

น้องโพลเด “ในครอบครัวอาศัยอยู่ด้วยกัน 8 คน มียายและน้องสาวของยายซึ่งอายุมากแล้วและท่านไม่มีบัตรประชาชน ไม่ได้รับเงินเบี้ยเลี้ยงผู้สูงอายุ มีพ่อและแม่ที่คอยหาเงินเลี้ยงครอบครัว ทำอาชีพเกษตรรายได้ในแต่ละปีก็ไม่แน่นอน หนูมีพี่น้องด้วยกันทั้งหมด 4 คน พี่คนโตเรียนอยู่ที่พระคริสตธรรมลิลลี่ น้องชายคนโตเรียนอยู่ ปวช.2 และน้องชายคนเล็กซึ่งเข้าเรียนศูนย์เด็กเล็ก ซึ่งค่าใช้จ่ายที่พอกับแม่หามาได้ไม่เพียงพอในครอบครัว”

“จุดเริ่มต้นที่หนูได้รับทุนยากจนพิเศษเริ่มจากการที่ครูในโรงเรียนไปเยี่ยมบ้านของหนูและพิจารณาให้หนูได้รับทุนยากจนพิเศษ ทำให้หนูได้มีเงินทุนในการซื้ออุปกรณ์การเรียน เครื่องแบบนักเรียนต่าง ๆ และช่วยแบ่งเบาภาระทางการเงินของครอบครัวค่ะ แต่ในช่วง ม.ปลายได้รับความช่วยเหลือจากพ่อแม่และการทำงานรับจ้างของตัวเอง เช่น ปลูกข้าว ปลูกข้าวโพด เกี่ยวข้าว ปอกเปลือกมะขาม”

หนูได้มาสมัครทุนโครงการครูรัก(ษ์)ถิ่นเพื่อที่ได้เรียนต่อในระดับอุดมศึกษาและทำตามความฝันของตัวเอง

ครูแนะแนวที่ประชาสัมพันธ์ในเฟซบุ๊กของโรงเรียน หนูได้สมัครขอรับทุนการศึกษา เมื่อหนูได้รับทุนนี้แล้วทำให้หนูมีโอกาสเป็นเหมือนแสงสว่างที่เปิดทางให้หนูได้เรียนต่อในสิ่งที่อยากเรียนและอยากเป็น เรียนแบบไม่มีความกังวลในค่าใช้จ่ายทางการเรียนต่าง ๆ ทำให้หนูมีเงินเก็บอีกด้วยค่ะ”

“ถึงแม้ฐานะทางบ้านจะยากจน แต่ก็ยังมีมือหลาย ๆ มือที่ยื่นมาช่วย จึงทำให้หนูรู้สึกที่หนูไม่ได้สู้เพียงคนเดียวมีกำลังอีกมากมายที่คอยผลักดันให้หนูได้ไปต่อในสิ่งที่หนูวาดฝันเอาไว้ ทำให้หนูได้เรียนต่อในระดับอุดมศึกษา ได้ทำตาม ความฝันของตัวเอง เรียนแบบไม่ต้องกังวลค่าใช้จ่ายในการเรียนต่าง ๆ ช่วยลดค่าใช้จ่ายภายในบ้าน และมีเงินเก็บออมไว้ใช้สำหรับอนาคตอีกด้วย หากไม่ได้รับคงไม่มีโอกาสได้เรียนต่อในระดับอุดมศึกษา อาจจะต้องไปทำงานรับจ้างในโรงงานต่าง ๆ เพื่อเก็บเงินไว้สำหรับใช้จ่ายและเรียนต่อในสักวัน เพราะการเรียนไม่มีคำว่าสายเกินไปสำหรับตัวหนูค่ะ”

ความฝันในการเรียนในระดับที่สูงขึ้น เป็นหนทางที่ทำให้เธอและครอบครัว มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้
ท้ายนี้เธอยืนยันว่าการได้เรียนต่อเป็นความฝันที่ยิ่งใหญ่สำหรับเธอ และโอกาสที่เธอได้รับเป็นแสงสว่างที่ทำให้เธอสามารถทำตามความฝันให้เกิดขึ้นได้จริง

2.7 **ทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูงสร้างโอกาสใหม่** ให้เด็กในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

น้องเอและน้องบี (นามสมมุติ)

อดีตเด็กในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ได้รับทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง น้องเอมีความสนใจอาชีพการนวดไทยเพื่อสุขภาพ จึงเข้าเรียนต่อในสาขางานเทคโนโลยีการทอเกี่ยวเชิงสุขภาพ ประเภททุน 2 ปี (ปวส./อนุปริญญา) วิทยาลัยเทคนิคพังงา น้องเอจบการศึกษาชั้น ม.6 ขณะที่อยู่ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 10 พังงา โดยศูนย์การเรียนเซนต์ เทเรซา ซาร์กเทิร์น เป็นผู้จัดการศึกษา ซึ่งเป็นศูนย์การเรียน มาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2541 ที่ดำเนินการโดยบุคคล องค์กรชุมชนและองค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ และสถานประกอบการที่จัดสายสามัญ

น้องบี เป็นอีกหนึ่งคนที่จบการศึกษาชั้น ม.6 ในขณะที่อยู่ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จังหวัดนครพนม โดยศูนย์การเรียนเซนต์ บาราบัส เป็นผู้จัดการศึกษา น้องบีสนใจด้านการเกษตร จึงเข้าเรียนต่อที่วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคาม และได้รับทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง ประเภททุน 5 ปี (ปวช. ต่อเนื่อง ปวส.)

โอกาสครั้งใหม่ที่น้อง ๆ ได้รับนี้ เกิดขึ้นจาก กสศ. และกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนได้ ดำเนินงานโครงการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาทาง

เลือกสำหรับเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพื่อเป็นโอกาสใหม่ทางการศึกษาเพื่อเปลี่ยนชีวิต คืบคนคุณภาพสู่สังคม มุ่งให้การศึกษาเป็นทั้งเกราะป้องกัน และเป็นโอกาสเปลี่ยนแปลงชีวิตของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

กรมพินิจฯ ได้กำหนดนโยบายให้กับศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนทั่วประเทศ สามารถจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบท ตัวตน และความสามารถของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมตามแนวทางของการจัดการศึกษาทางเลือก การจัดการศึกษาบนฐานของกิจกรรมหรือกลุ่มประสบการณ์ โดยดำเนินการคู่ขนานไปกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานแบบอื่น ๆ และเปลี่ยนศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนให้เป็น Community of Learning ใช้โอกาสของวันเวลาภายในศูนย์ฝึกฯ เป็นพื้นที่ฝึกกระบวนการเปลี่ยนวิถีคิด วิถีตัดสินใจแบบใหม่

อีกทั้งบุคลากรของกรมพินิจฯ ได้เปลี่ยนบทบาทเป็น ‘โค้ชชีวิต’ ที่เชื่อมั่นในตัวเด็ก ให้โอกาสพวกเขาปล่อยพลังและความสามารถในตนเองออกมา และคอยเติม เสริม แก่ไข ในสิ่งที่เด็กและเยาวชนต้องการ เรียกว่าเป็นทั้งครูต่อ ยอด ครูเสริมพลัง ครูนักจัดการเรียนรู้ ขณะที่ผู้บริหารศูนย์ฝึกฯ เป็นผู้อำนวยการเรียนรู้ที่สามารถออกแบบการศึกษาให้เหมาะสมและมองภาพรวมการจัดการศึกษาได้ในทุกมิติ ครูเปลี่ยน เด็กเปลี่ยน บรรยากาศเปลี่ยน

2.8

คุณนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูงสร้างโอกาสใหม่ ให้ผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ

‘จ๊ีบ’ สุรพัศ แซ่เล่า

นักศึกษาคุณนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง

สำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ

วิทยาลัยการอาชีพพุทธมณฑล สาขาไฟฟ้า

กำลัง นักศึกษาทุนบกพร่องทางการได้ยิน

จ๊ีบไม่มีใบหู ผิดภาษามือจากโรงเรียน

และได้เครื่องช่วยฟังจากการรักษาตัว

ตัวเล็กแต่มีความตั้งใจที่ยิ่งใหญ่ จ๊ีบอยาก

ก้าวข้ามชีวิตที่เคยเจ็บป่วย นอนโรงพยาบาล

เป็นเวลานาน ๆ เพื่อเรียนให้จบ ซึ่งวันนี้จ๊ีบทำได้

อีกชั้นแล้ว จ๊ีบเรียนจบ ปวส. สาขาไฟฟ้ากำลัง และ

กำลังมุ่งมั่นกับขั้นต่อไปในการเรียนให้จบปริญญาตรี

สาขาเทคโนโลยีไฟฟ้าที่ วิทยาลัยเทคนิคนครปฐม

เพราะจ๊ีบมีฝันที่ชัดเจนมาก

หนูอยากเป็นครูพิการ คนแรกที่สอนไฟฟ้า

เรื่องดีที่ได้รับรู้เกี่ยวกับจ๊ีบในวันนี้คือ หลังจบ ปวส. จ๊ีบได้ทำงานเป็นเจ้าหน้าที่ธุรการ ของวิทยาลัยการอาชีพพุทธมณฑล ช่วยครูดูแลน้อง ๆ นักศึกษาผู้ที่มีความต้องการพิเศษ ทั้งด้านการได้ยิน และการเรียนรู้ ในระหว่างที่เรียนต่อปริญญาตรี เพื่อตามฝันของตัวเองให้สำเร็จ

ก่อนจะถึงวันที่จ๊ีบได้มายืน ณ จุดที่เป็นตัวแทนเพื่อน ๆ เพื่อส่งเสียงเล็ก ๆ แต่ทรงพลังให้ทุกคนได้รับรู้ถึงความมุ่งมั่นตั้งใจใช้ชีวิต และโอกาสที่มีอยู่อย่างดีที่สุดนั้น จ๊ีบต้องสู้กับโรคภัย และความไม่สมบูรณ์ของร่างกายมาหลายยก และวันนี้จ๊ีบก็ยังสู้อยู่ และจะสู้ต่อไป

หนูอายุ 20 มาจาก
จังหวัดกาญจนบุรี
ทำไมต้องต่อสู้ถึงขนาดนี้
หนูเกิดมาเป็นโรคหัวใจ
ล้นหัวใจรั่ว ล้นหัวใจโต
ได้รับการผ่าตัดตั้งแต่ 3 ขวบค่ะ
เพราะว่าถ้าไม่ผ่าตัด หนูอาจจะ
ไม่รอด ได้รับการรักษาตลอด
ระยะเวลา 4 ขวบ

หนูเป็นคนพิการคนเดียว
ในโรงเรียน ...หนูขอเข้าโรงเรียน
ปกติก่อน เพื่อจะทดสอบตัวเองว่า
ถ้าหนูได้ฝึกพูด ชีวิตหนูจะไปได้อีก
ก้าวหนึ่ง แล้วโชคชะตา
ตั้งแต่ ป.4 หนูเอาเจียนออกมา
มาเป็นเลือด หนูเข้าโรงพยาบาล
รักษามา 4 ปี หนูเป็นโรคลำไส้
เส้นเลือดขดอยู่ในท้อง
รักษาอยู่ถึงมัธยม
หนูก็ให้กำลังใจว่าต้องสู้
ยังไงก็ต้องสู้ ถึงทุกวันนี้

จิบพยายามเรียนจนจบ ม.6 และมาเรียนต่อสาขา
ไฟฟ้าที่วิทยาลัยการอาชีพพุทธมณฑล ระดับ ปวส.
ด้วยทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง สำหรับผู้เรียนที่
มีความต้องการพิเศษ เป็นช่วงที่จิบเจออุปสรรคจาก
โรคเส้นเลือดอุดตันในท้อง ต้องนอนโรงพยาบาล
1 เดือนเต็ม แต่จิบสู้กับทุกอุปสรรคจนเรียนสำเร็จ และ
มีงานทำทันทีหลังเรียนจบ

โรคร้ายที่ติดตัวมา กับความไม่สมบูรณ์ของร่างกาย
ยังอยู่กับจิบ แต่โอกาสที่ได้รับในแต่ละช่วงของชีวิตทำให้
ให้จิบสู้และยืนหยัดในความตั้งใจที่จะเป็นครูอยู่เสมอ
เพราะจิบเป็นลูกคนเดียวของพ่อที่ให้ความสำคัญ
กับการศึกษา จิบเห็นความลำบากของพ่อมาตลอด
จึงอยากเป็นคนหนึ่งที่สามารถใช้วิชาความรู้ดูแลตัว
เองและพ่อให้ได้

“ขอบคุณคนที่ต่อชีวิตคนคนนี้ ถ้า
ไม่มีทุนหนูอาจจะไม่ได้ไปโรงพยาบาล
ครั้งต่อครั้ง ซึ่งทุนนี้ทำให้หนูมีชีวิตที่
ดีขึ้น หนูรู้สึกว่าการทำให้ชีวิตนี้เพิ่มแสง
สว่าง มีความอดทน ความมานะกับ
ตัวเอง หนูขอขอบคุณค่ะ

03

ข้อเสนอเชิงนโยบาย และก้าวต่อไป

การดำเนินงานร่วมกับหน่วยจัดการศึกษาต้นสังกัด ภาคีเครือข่ายทางการศึกษา และการมีส่วนร่วมจากภาคประชาสังคม เพื่อการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา ผ่านพลังจากความร่วมมือและการบูรณาการทรัพยากรที่แต่ละภาคส่วนมีเพื่อการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ผ่านแนวคิด **“การสร้างหลักประกันโอกาสทางการศึกษาเพื่อเด็กทุกคน”** ซึ่งเน้นการขับเคลื่อนจากงานวิจัยและพลังจากข้อมูล ในการยึดเด็กเป็นศูนย์กลางตามเส้นทางหลักประกันโอกาสทางการศึกษาตามช่วงวัย (Age line) ที่มุ่งหวังการส่งเสริมศักยภาพดูแลช่วยเหลือให้ได้เป็นรายบุคคล สู่ข้อเสนอการขับเคลื่อนงานส่งต่อเด็กทุกคนแบบไร้รอยต่อ

กลุ่มเด็กยากจนและด้อยโอกาส ปฐมวัยและวัยเรียนช่วงชั้นการศึกษาภาคบังคับ จึงมีข้อเสนอการขับเคลื่อนเชิงนโยบายและก้าวต่อไป ดังนี้

01

การจัดทำข้อเสนอเพื่อให้เกิดการปรับปรุงงบประมาณการจัดสรรเงินอุดหนุนปัจจัยพื้นฐานนักเรียนยากจนของหน่วยจัดการศึกษาต้นสังกัด

เพื่อให้สอดคล้องกับภาระค่าใช้จ่ายครัวเรือนของนักเรียนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสได้เป็นรายบุคคล

02

การบูรณาการความร่วมมือเพื่อขับเคลื่อนและยกระดับพื้นที่เพื่อใช้พลังจากฐานข้อมูลหลักประกันโอกาสทางการศึกษาในการจัดวางมาตรการ

เพื่อป้องกันการหลุดออกจากระบบการศึกษาของนักเรียนในการศึกษาภาคบังคับ

03

การระดมความร่วมมือจากภาคประชาสังคมเพื่อเข้าไปข้อมูลของนักเรียนที่เสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษาภาคบังคับ

เพื่อให้ได้รับการช่วยเหลือ การส่งเสริมสนับสนุนให้เข้าถึงโอกาสทางการศึกษาต่อที่สูงขึ้น

กลุ่มเด็กและเยาวชนช่วงชั้นการศึกษาสูงกว่าภาคบังคับ มีข้อเสนอแนะการขับเคลื่อนเชิงนโยบายและก้าวต่อไป ดังนี้

01

การพัฒนากระบวนการศึกษาและการบูรณาการฐานข้อมูลสารสนเทศ

โดยส่งเสริมให้เยาวชนที่มาจากครัวเรือนฐานะยากลำบากได้รับการช่วยเหลือผ่านการสนับสนุนค่าใช้จ่าย ทุนการศึกษาหรือการเข้าถึงแหล่งทุนการศึกษา และการบูรณาการฐานข้อมูลสารสนเทศของ สพฐ. สอศ. อว. ส่งต่อเยาวชนให้ได้รับโอกาสทางการศึกษาสูงกว่า ม.3 และ ม.6 ซึ่งงานวิจัย กสศ. และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ระบุหากจะยกระดับคุณภาพชีวิตเยาวชนเปราะบางหรือยากจน ควรต้องได้รับการสนับสนุนให้สำเร็จการศึกษา ปวส. หรือสูงกว่า หากเป็นระดับต่ำกว่านั้น ไม่สามารถช่วยให้เยาวชนเหล่านี้หลุดผลจากความยากจนข้ามรุ่นได้

02

การจัดระบบคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะการศึกษาสายอาชีพ และอาชีวศึกษาที่ตอบโจทย์การมีงานทำให้เป็นไปตามความต้องการของตลาดแรงงาน

โดยการเปิดโอกาสให้ว่าที่นายจ้างเข้ามาร่วมจัดหลักสูตร โดยให้สอดคล้องกับมาตรฐานอาชีพ และปรับหลักสูตรการเรียนการสอนให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ เศรษฐกิจ และชุมชน ตลอดจนความเชี่ยวชาญและความต้องการของเขตพื้นที่การศึกษานั้น ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของสถานประกอบการ และเข้าสู่การทำงานแบบไร้รอยต่อ

03

การส่งเสริม สนับสนุนให้มีรูปแบบการผลิตและพัฒนาครูสายอาชีพ/อาชีวศึกษาโดยเฉพาะ

ที่มีความเชี่ยวชาญ มีทักษะที่ตอบโจทย์วิชาชีพ และทักษะในศตวรรษที่ 21 มีเทคนิครูปแบบในการถ่ายทอดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ และพัฒนาครูให้มีความรู้และทักษะในด้านวิชาชีพ (ระบบทวิภาคีสำหรับครู อาจารย์)

04

การส่งเสริม สนับสนุนสถานศึกษาทำงานตามกรอบคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ทั้งด้านระบบดูแลความเป็นอยู่และสวัสดิภาพของนักศึกษา การพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน ระบบบูรณาการการเรียนรู้และการทำงานกับสถานประกอบการที่มีคุณภาพ รวมถึงระบบการส่งเสริมโอกาสการมีงานทำของผู้เรียนหลังสำเร็จการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ โดยมีแนวปฏิบัติที่ชัดเจนและเป็นนโยบายที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของหน่วยงานต้นสังกัดขับเคลื่อนไปสู่สถานศึกษาให้นำไปปฏิบัติโดยพิจารณาความพร้อมของทรัพยากรและสิ่งสนับสนุนของสถานศึกษา

05

การสร้างการเปลี่ยนผ่านสู่การมีงานทำสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษสู่การปฏิบัติ

โดยประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการประชุมหารือ เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ในการดำเนินงานร่วมกัน การส่งต่อข้อมูลที่เป็นประโยชน์ รวมทั้งสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็ง เพื่อให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนผ่านสู่การมีงานทำของผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษที่ยั่งยืน ผ่าน 3 แนวทางสำคัญ ได้แก่

(1) แนวทางการส่งเสริมความพร้อมสู่การมีงานทำของผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ ครอบครัว สถานศึกษาและบุคลากรสถานศึกษาที่เน้นการส่งเสริมผู้เรียน 3 ด้าน คือ ด้านการเรียนรู้ (Learning) ด้านการใช้ชีวิต (Living) และด้านการทำงาน (Working)

(2) แนวทางการสร้างความเข้มแข็งให้สถานศึกษาสายอาชีพเพื่อการมีงานทำสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ สถานศึกษาและบุคลากรสถานศึกษา ครอบครัว สถานประกอบการ และหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง ที่เน้นการดำเนินงาน 5 ประเด็นสำคัญ คือ 1) การดูแลส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี 2) การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน 3) การส่งเสริมการมีงานทำ 4) การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากร และ 5) ระบบบริหารจัดการและโครงการสร้างเชิงระบบการสนับสนุนทางการศึกษา

(3) การสร้างความร่วมมือเพื่อโอกาสการมีงานทำของผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ การสร้างภาคีเครือข่ายที่มีความชัดเจน ระหว่างผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ ผู้ปกครอง สถานศึกษา เครือข่ายภาครัฐและเอกชนที่บุคคลในแต่ละเครือข่ายควรตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนเองและให้ความสำคัญต่อการร่วมมือเพื่อส่งเสริมการเปลี่ยนผ่านของผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ

06

การกำหนดนโยบายด้านการพัฒนาสมรรถนะ ของบุคลากรในสถานศึกษา

ทั้งด้านความรู้ความเข้าใจ ทักษะและทัศนคติที่มีต่อการส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษสู่การมีงานทำที่ดำเนินการอย่างเป็นระบบ ด้วยรูปแบบที่บุคลากรสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง ไม่สร้างภาระเพิ่มเติม แต่มีการฝึกปฏิบัติและแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ระหว่างบุคลากรด้วยกัน

07

นโยบายเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ

ที่เป็นนโยบายในการส่งเสริมให้ผู้บริหารเห็นประโยชน์ในการเปิดรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษเข้าทำงาน นโยบายการส่งเสริมทัศนคติเชิงบวกสำหรับผู้บริหารในองค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ หรือนโยบายเชิงการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ผ่านชุดการเรียนรู้ที่อยู่ใน Platform ที่สามารถเข้าถึงและเข้าใจได้ง่าย รวมถึงควรมีนโยบายในการจัดหางานสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษที่จะช่วยให้บุคลากรดังกล่าวหรือผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งสถานศึกษาที่ต้องการส่งต่อครอบครัว และสถานประกอบการ สามารถค้นหาและติดต่อกันได้ง่ายขึ้น ทำให้โอกาสในการหางานทำที่ตรงกับสายอาชีพที่จบมามากยิ่งขึ้น

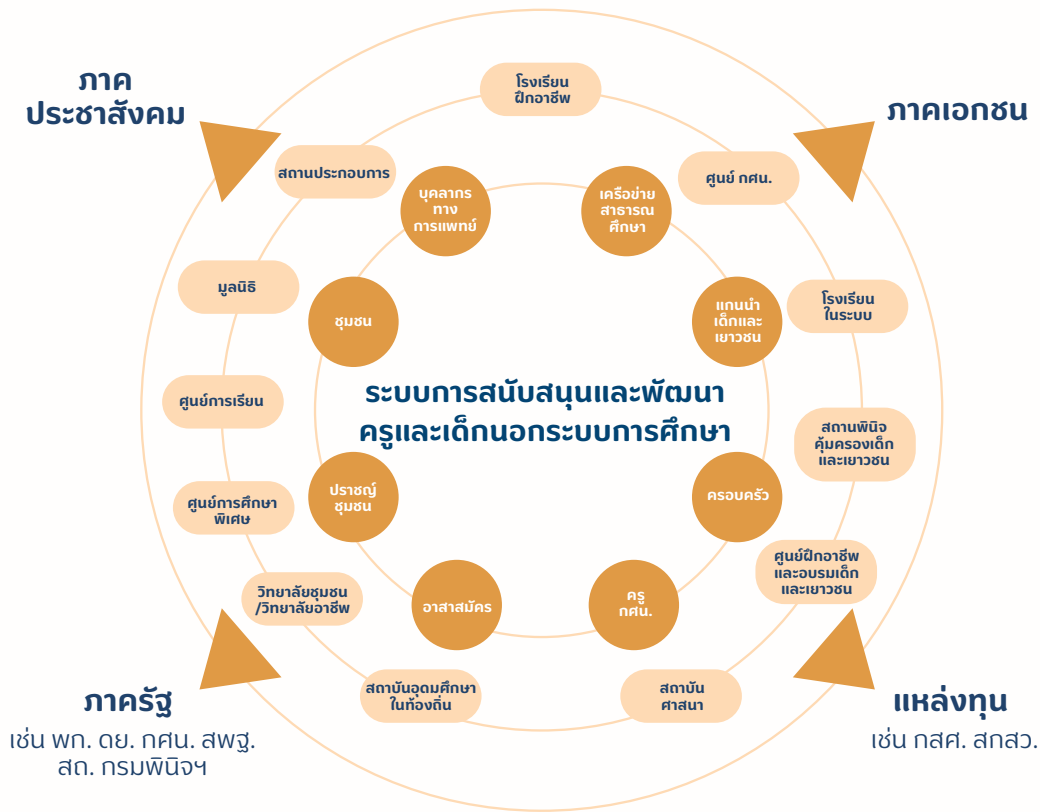
08

การขยายผลนวัตกรรมการดำเนินงาน โครงการไปสู่การปรับปรุงนโยบายระดับ ประเทศ ท้องถิ่น และสถาบันการศึกษา อาชีวศึกษาที่จัดการศึกษาสายอาชีพสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ สู่ต้นแบบการ จัดการศึกษาสายอาชีพขั้นสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษในระดับประเทศได้

โดยสามารถนำต้นแบบชุดการเรียนรู้ไปปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบทอย่างเป็นขั้นเป็นตอน รวมถึงการสร้างแรงจูงใจและชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ในการเรียนรู้ที่จะเป็นการช่วยแก้ปัญหาในการทำงานกับผู้เรียนหรือบุคคลที่มีความต้องการพิเศษได้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และเกิดความยั่งยืนในการดำเนินงานพัฒนาและส่งเสริมผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ

กลุ่มเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา มีข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา ดังนี้

การป้องกันและแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาต้องอาศัย การมีส่วนร่วม จากทั้งระดับนโยบายของประเทศ การทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐที่ดูแลและช่วยเหลือเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา ทั้งในเชิงป้องกันการหลุดออกจากระบบการศึกษา การแก้ไขและช่วยเหลือเมื่อเป็นเด็กนอกระบบการศึกษา โดยหน่วยงานรัฐมีอำนาจตามกฎหมาย มีทรัพยากรทั้งบุคลากรและงบประมาณในการขยายกลไกการทำงาน ร่วมกับองค์กรเอกชน องค์กรภาคประชาสังคม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถาบันการศึกษาในพื้นที่ ซึ่งจะเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาเชิงระบบในการป้องกัน แก้ไข ช่วยเหลือเด็กกลุ่มเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษา และเด็กนอกระบบการศึกษา

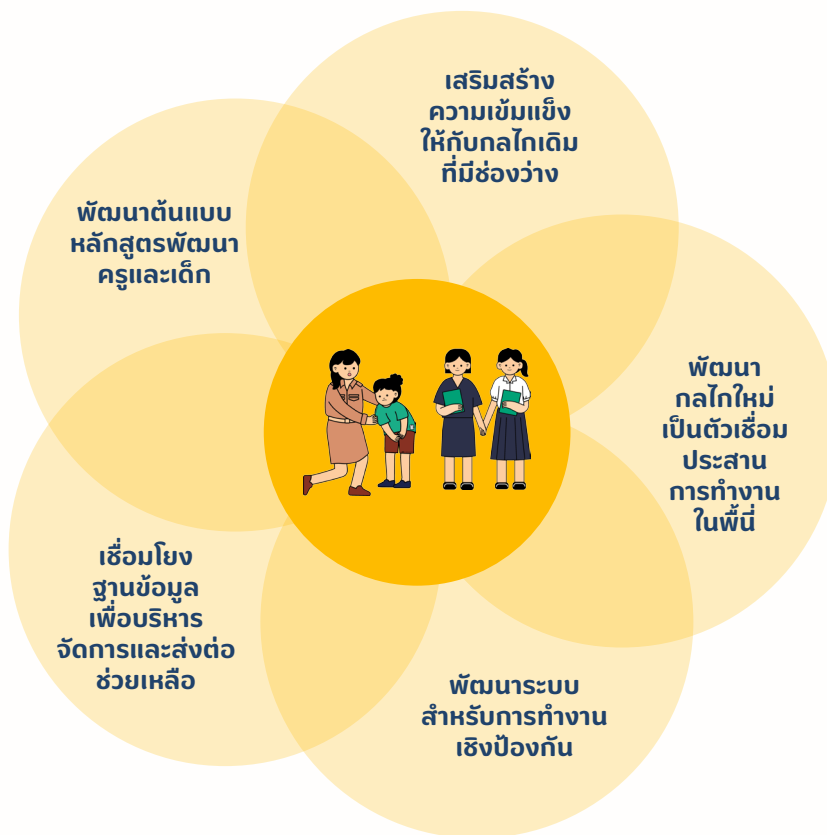

หัวใจสำคัญคือ การสนับสนุนระบบพัฒนาเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาที่คำนึงถึง “ความแตกต่าง” ¹¹ ทั้งในเรื่องสภาพปัญหา เศรษฐฐานะ วิถีชีวิต รวมทั้งความละเอียดอ่อนเปราะบางด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และภูมิหลังทางวัฒนธรรม เช่น เด็กยากจนในชุมชน พ่อแม่วัยรุ่น เด็กในกระบวนการยุติธรรม เด็กพิการในชุมชน เด็กชาติพันธุ์ เด็กไร้สัญชาติและลูกหลานแรงงานต่างด้าว เด็กมุสลิมในพื้นที่

¹¹ อ้างอิงจากเอกสาร “ระบบสนับสนุนและพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา” ภายใต้โครงการการสนับสนุนและพัฒนาบุคลากรขับเคลื่อนครูและเด็กนอกระบบการศึกษา ดำเนินงานโดย หน่วยปฏิบัติการวิจัยเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นต้น โดยใช้กลไกการดำเนินงานอย่างมีส่วนร่วมของภาคีในพื้นที่ เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาเป็นรายบุคคล มีการส่งต่ออย่างเป็นระบบ รับช่วงอย่างไม่ขาดมือ และต้องมีการนิเทศติดตาม ประเมินผลการเรียนรู้ทั้งเป็นรายบุคคลและแบบกลุ่ม และการถอดบทเรียนการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง เพื่อให้มั่นใจว่าเด็กได้รับการส่งต่อทั้งในด้านการศึกษาและการดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างเหมาะสมตามความเป็นจริง

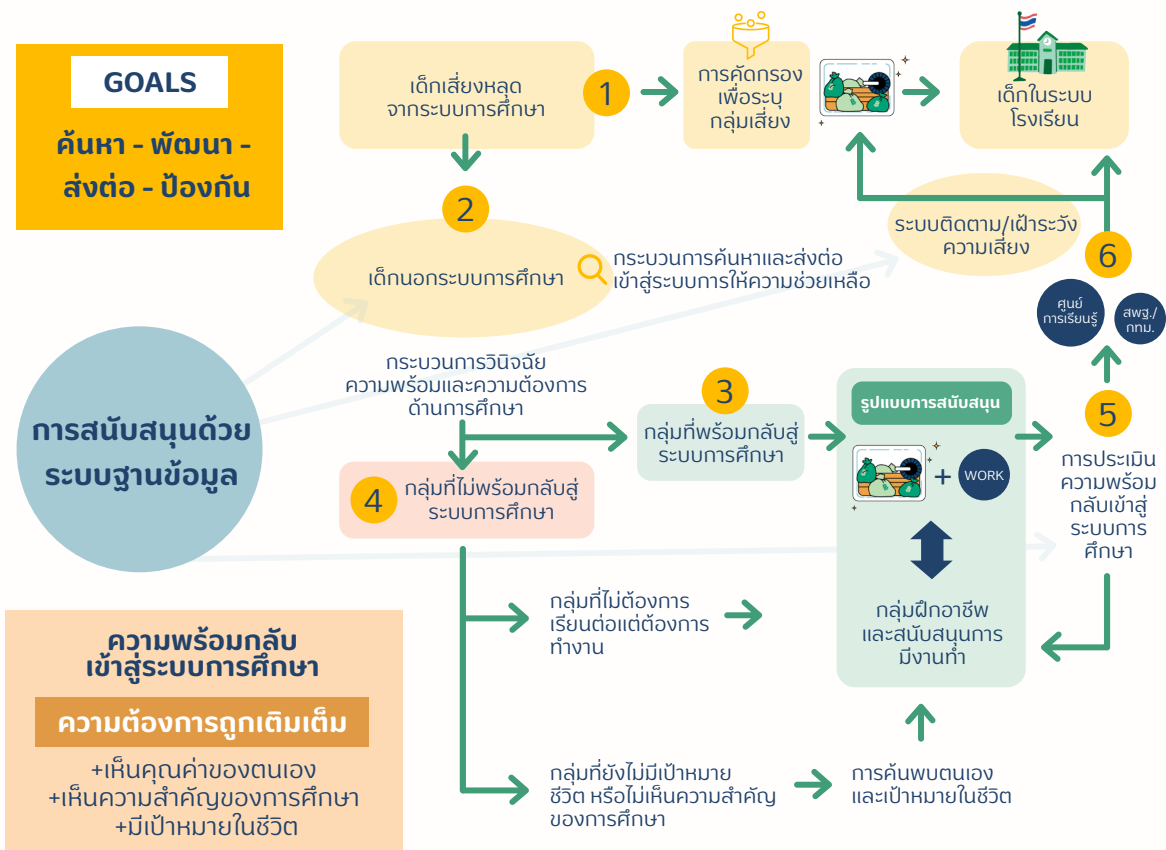
แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา¹² มีดังนี้

1. **เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับกลไกเดิมที่มีช่องว่าง** เนื่องจากหน่วยงานรัฐมีข้อจำกัดที่ไม่สามารถเข้าถึงพื้นที่ที่มีปัญหาเฉพาะ หรือลงไปแก้ไขปัญหาเชิงลึกได้ดีเท่าองค์กรภาคประชาสังคมที่อยู่ในพื้นที่ ในขณะที่องค์กรภาคประชาสังคมมีข้อจำกัดด้านทรัพยากรในการดำเนินงาน ดังนั้นการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายเพื่อ ค้นหา พัฒนา และส่งต่อ จึงควรดำเนินงานร่วมกันผ่านระบบจัดการรายกรณี โดยเชื่อมโยงและจัดวางให้เป็นเชิงระบบมากขึ้น

¹² อ้างอิงจากเอกสาร “การพัฒนาและสนับสนุนครูและเด็กนอกระบบการศึกษา: ข้อเสนอสู่พื้นที่และนโยบาย” ภายใต้โครงการการสนับสนุนและพัฒนาโลกการขับเคลื่อนครูและเด็กนอกระบบการศึกษา ดำเนินงานโดย หน่วยปฏิบัติการวิจัยเพื่อการพัฒนาด้านเด็กและเยาวชน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. **พัฒนากลไกใหม่เป็นตัวเชื่อมประสานการทำงานในพื้นที่** ทั้งนี้หน่วยงานรัฐมีกลไกที่สร้างขึ้นในการดำเนินงานระดับพื้นที่อยู่แล้ว เช่น คณะกรรมการคุ้มครองเด็กระดับจังหวัด คณะอนุกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กปฐมวัยระดับจังหวัด คณะกรรมการสหวิชาชีพระดับจังหวัด สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัด ตลอดจนมีหน่วยงานที่ดูแลกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ เช่น บ้านพักเด็กและครอบครัว สกร.อำเภอ สกร.ตำบล รวมทั้งองค์กรเอกชนในพื้นที่ แต่อาจไม่ได้มีการทำงานร่วมกันในเชิงเสริมแรงกัน การพัฒนาให้มีกลไกเชื่อมประสานที่เสริมพลังกัน จะช่วยหนุนเสริมกระบวนการทำงานของหน่วยงานรัฐให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
3. **พัฒนาระบบการทำงานเชิงป้องกัน** เนื่องจากการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษามีความซับซ้อน หลากหลาย และต้องใช้ทรัพยากรจำนวนมาก ดังนั้นการทำงานเชิงป้องกันกับกลุ่ม เด็กเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษา โดยพัฒนาระบบเฝ้าระวังและจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม เพื่อเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาเด็กนอกระบบการศึกษาได้อย่างยั่งยืนเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง
4. **เชื่อมโยงฐานข้อมูลเพื่อบริหารจัดการและส่งต่อความช่วยเหลือ** เนื่องจากปัจจุบันไม่มีเจ้าภาพดูแลเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาอย่างชัดเจน แต่หน่วยงานจึงมีความพยายามในการสร้างฐานข้อมูลเฉพาะของตัวเองขึ้นมาเพื่อดำเนินงานตามภารกิจ การเชื่อมโยงฐานข้อมูลจึงมีความจำเป็นเพื่อให้การบริหารจัดการและส่งต่อความช่วยเหลือเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการวิเคราะห์ฐานข้อมูลของแต่ละองค์กร เพื่อแบ่งบทบาทว่าแต่ละหน่วยงานควรเป็นเจ้าภาพหลักหรือเจ้าภาพร่วม ในแต่ละส่วนงานอย่างไร เพื่อพัฒนาสู่การทำงานในเชิงนโยบายร่วมกัน

5. พัฒนาศักยภาพผู้ดูแลเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา หรือครูนอกระบบการศึกษา ประกอบด้วย 1) มีระบบและหลักสูตรการจัดฝึกอบรมเพื่อยกระดับศักยภาพครูนอกระบบการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อการพัฒนาทักษะของตนเองให้จัดการกับงานที่เกิดขึ้นได้ 2) ส่งเสริมการจัดการศึกษาตามบริบทของพื้นที่ โดยดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง องค์กรภาคประชาสังคมที่มีความเชี่ยวชาญในการดูแลเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา และสถาบันการศึกษาในพื้นที่ 3) รองรับการมีตัวตนและความสามารถของครูนอกระบบการศึกษาเพื่อให้ได้รับสิทธิประโยชน์ สวัสดิการในดูแลสุขภาพ ความปลอดภัยและที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน การพัฒนาทางความรู้และอาชีพ และค่าตอบแทน เนื่องจากการดำเนินงานของครูนอกระบบการศึกษาขององค์กรภาคประชาสังคม ส่วนใหญ่เป็นลักษณะงานแบบอาสาสมัครจึงไม่ได้รับค่าตอบแทนและสิทธิประโยชน์ที่จำเป็น 4) การส่งเสริมให้มีอาสาสมัครการศึกษา (อสม.การศึกษา) เพื่อสนับสนุนการทำงานในระดับพื้นที่ ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาได้ถึงระดับหมู่บ้าน กลุ่มบ้าน ซึ่งทำให้ช่วยสำรวจเด็กที่เสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษาเด็กนอกระบบการศึกษา เข้าถึงตัวเด็ก และให้การช่วยเหลือและสนับสนุนเด็กได้อย่างรวดเร็ว ทั้งนี้อาสาสมัครผู้ที่มีจิตสาธารณะในพื้นที่ เช่น บัณฑิตรองาน ข้าราชการครูเกษียณ ครูอัตราจ้าง และรุ่นพี่ในชุมชน ควรสนับสนุนค่าเดินทาง ค่าอาหาร และค่าตอบแทนให้ตามความเหมาะสม เพื่อให้ อสม.การศึกษาสามารถทำหน้าที่ดังกล่าวและประสานงานไปยังเครือข่ายร่วมดำเนินงานในพื้นที่ ซึ่งเป็นกลไกระดับจังหวัดและระดับภาคเพื่อการช่วยเหลือเด็กเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษา และเด็กนอกระบบการศึกษา

โดย
กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา
อาคารเอส. พี. (อาคารเอ) ชั้น 13
เลขที่ 388 ถนนพหลโยธิน แขวงสามเสนใน
เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร 10400

